

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EBEVEYNİNİ KAYBETMİŞ EVLİ BİREYLERDE EVLİLİK DOYUMUNUN
AİLE İŞLEVSELLİĞİ AÇISINDAN AÇIKLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
COŞKUN ALGAN

GAZİANTEP - 2018

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**EBEVEYNİNİ KAYBETMİŞ EVLİ BİREYLERDE EVLİLİK DOYUMUNUN
AİLE İŞLEVSELLİĞİ AÇISINDAN AÇIKLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
COŞKUN ALGAN**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. YAŞAR ÖZBAY**

GAZİANTEP - 2018

KABUL VE ONAY

Coşkun ALGAN tarafından hazırlanan “Ebeveynini Kaybetmiş Evli Bireylerde Evlilik Doyumunun Aile İşlevselliği Açısından Açıklanması” başlıklı bu çalışma 22/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....

(Başkan)

.....

(Üye)

.....

(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../.....

Doç. Dr. Mazlum ÇELİK

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ebeveynini Kaybetmiş Evli Bireylerde Evlilik Doyumunun Aile İşlevselliği Açısından Açıklanması” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım 22/05/2018

Coşkun ALGAN

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim süresince yoğun mesai ve iş temposuna rağmen, değerli bilgilerini, deneyimlerini ve zamanını benimle paylaşan, kapısını her çaldığımda samimiyetini, güler yüzünü ve iyi niyetini benden esirgemeyen, öğrencisi olmaktan ve onunla birlikte çalışmaktan büyük onur duyduğum saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY'a en kalbi duygularıyla saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Araştırma sürecimde değerli fikirleriyle beni yönlendiren, bilgi ve tecrübelerini zaman ve mekân fark etmeksizin benimle paylaşan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Didem AYDOĞAN'a çok teşekkür ediyorum.

Ayrıca jürimde bulunup kıymetli zamanını, yapıcı ve motive edici fikirlerini benimle paylaşan değerli hocalarım Doç. Dr. Zeynep HATİPOĞLU SÜMER ve Dr. Öğr. Üyesi Nazlı Büşra AKÇABOZAN'a çok teşekkür ediyorum.

Tez yazım süresince desteklerini benden esirgemeyen, bilgi ve deneyimlerini her defasında sabırla benimle paylaşan başta Ercan AKIN olmak üzere Vedat CEYLAN, Mehmet YALÇIN ve Merve ÇALIŞKAN'a ayrıca teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim süresince gerekli kolaylığı sağlayıp sürekli beni destekleyen başta kurum müdürüm Bülent EREN olmak üzere kurumumun bütün idarecilerine teşekkür ediyorum.

Yaşamım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, koşulsuz sevgilerini daima hissettiren, saygı ve hürmetin en iyisine layık olan anne ve babama sonsuz teşekkür ediyorum.

Tez çalışma sürecim de dâhil olmak üzere hayatımda olduğu ilk günden beri benden sabrını, anlayışını ve yardımlarını esirgemeyen, iyi ve zor günlerimde hep yanımda olan, iyi ki hayatımdasın dediğim sevgili eşim Melek ALGAN'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Son olarak; araştırmanın verilerini oluşturan katılımcılara, adını sayamadığım kendi ve eşimin aile üyelerine, emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Gaziantep, 2018

Coşkun ALGAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ebeveynini kaybetmiş olan evli bireylerde aile işlevselliğinin evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmanın örneklemini, Batman’da yaşayan evlilik öncesi ya da sonrasında ebeveynlerinden birini kaybetmiş 103 erkek, 134 kadın olmak üzere 237 evli birey oluşturmaktadır. Çalışmada Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ), Aile İşlevselliği Ölçeği (AİÖ) ve araştırmacı tarafından hazırlanmış Sosyo–demografik Bilgi Toplama Formu kullanılmıştır. Verilerin analizi için SPSS 23.0 paket program kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre EYÖ ile AİÖ ve ölçeğin alt boyutlarından aile içi destek, aile içi roller, aile içi bağlılık, aile içi ritüeller, aile içi iletişim ve aile içi sınırlar arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aile içi bağlılık, aile içi ritüeller ve aile içi sınırlar alt boyutları kişilerin Evlilik Yaşam Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Tüm modelin evlilik doyumundaki toplam varyansın % 26’sını açıkladığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: tek ebeveyn, ebeveyn kaybı, evlilik doyumu, aile, aile işlevselliği

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between family functioning and marital satisfaction in married individuals who have lost one of their parents. The sample of the study consists of 237 married individuals (103 males and 134 females) living in Batman and lost one of their parents before or after marriage. Marital Life Scale, Family Functionality Scale and Socio - demographic Data Collection Information Form that prepared by the researcher were used in the study. In the analysis of the data, SPSS 23.0 package program was used. According to the findings obtained in the study, there was a positive and statistically significant relationship between Family Support, Family Involvement, Family Rituals, Intra-Family Communication and family boundaries subscales of Family Functionality Scale and Marital Life Scale. Family Involvement, Family Rituals, and Family Boundaries subscales were found to be statistically significant predictors of Marital Life Scale scores. Family Involvement, Family Rituals, and Family Boundaries subscales of Family Functionality Scale were found to account for 26 % of Marital Life Scale scores.

Key Words: single parent, parental loss, marital satisfaction, family, family functionality

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Tanımlar	7

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Aile ve Kök Aile.....	8
2.2. Aile Tipleri	9
2.2.1 Tek Ebeveynli Aile	12
2.3. Anne ve Babanın Bireyin Yaşantısındaki Yeri	15
2.3.1 Baba Faktörü.....	16
2.3.2 Anne Faktörü	17
2.4. Aile İşlevselliği.....	18
2.4.1 Aile İşlevselliği Boyutları.....	20
2.4.1.1 Aile İçi bağlılık	20
2.4.1.2 Aile İçi Sınırlar	21
2.4.1.3 Aile İçi Roller	21
2.4.1.4 Aile İçi Kurallar	22
2.4.1.5 Aile İçi Destek	22
2.4.1.6 Aile İçi İletişim	23

2.4.1.7 Aile İçi Ritüeller	23
2.5. Evlilik ve Evlilik Doyumu.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM.....	28
3.1. Araştırma Modeli.....	28
3.2. Araştırma Grubu	28
3.3. Veri Toplama Araçları.....	31
3.3.1 Sosyo - demografik Veri Toplama Bilgi Formu.....	31
3.3.2 Evlilik Yaşam Ölçeği.....	31
3.3.3 Aile İşlevselliği Ölçeği	31
3.4. İşlem	32
3.5. Verilerin Analizi	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM.....	33
4.1. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular	33
4.2. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeği İle Bu Ölçeğin Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	34
4.3. Eşi İle Akrabalık İlişkisi Bulunan Grup İle Akrabalık İlişkisi Bulunmayan Grupların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	35
4.4. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	36
4.5. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	36
4.6. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	37
4.7. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	38
4.8. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	40
4.1. Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamaları İle Aile İşlevselliği Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiyi İncelemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	41

4.9. Aile İşlevselliği Ölçeği Alt Boyutlarının Evlilik Yaşam Ölçeği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular	43
---	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA	46
-----------------------	-----------

5.1. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeği İle Bu Ölçeğin Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	46
---	----

5.2. Eşi İle Akrabalık İlişkisi Bulunan Grup İle Akrabalık İlişkisi Bulunmayan Grupların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	47
--	----

5.3. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	48
--	----

5.4. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	48
---	----

5.5. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	49
---	----

5.6. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	49
--	----

5.7. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	50
---	----

5.8. Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamaları İle Aile İşlevselliği Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiyi İncelemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	50
---	----

5.9. Aile İşlevselliği Ölçeği Alt Boyutlarının Evlilik Yaşam Ölçeği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular	51
---	----

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53
-------------------------------	-----------

KAYNAKÇA	54
-----------------------	-----------

EKLER.....	67
-------------------	-----------

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

- Tablo 1.** Örneklemin Sosyo - demografik Bilgileri 30
- Tablo 2.** Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular.....33
- Tablo 3.** Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeği İle Bu Ölçeğin Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları 34
- Tablo 4.** Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Katılımcıların Eşleri İle Akrabalık İlişkisi Bulunup Bulunmamasına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları. 35
- Tablo 5.** Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamalarının Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları..... 36
- Tablo 6.** Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular 37
- Tablo 7.** Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları..... 37
- Tablo 8.** Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları 38
- Tablo 9.** Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular 39
- Tablo 10.** Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları 39
- Tablo 11.** Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular 40
- Tablo 12.** Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları 41
- Tablo 13.** Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamaları İle Aile İşlevselliği Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiyi İncelemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular 42
- Tablo 14.** Evlilik Yaşamı Ölçeği Puanlarının Yordayıcısı Olarak Aile İşlevselliği Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları 44

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TAYA	: Türkiye Aile Yapısı Araştırması
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ATHGM	: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
AİÖ	: Aile İşlevselliği Ölçeği
EYÖ	: Evlilik Yaşam Ölçeği
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı (Statistical Package for Social Sciences)
X	: Örneklem Ortalaması
T	: t test
Ss	: Standart Sapma
Sd	: Serbestlik Derecesi
R	: Korelasyon
N	: Örneklem Sayısı
P	: Anlamlılık Değeri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İnsanlık tarihi kadar eski olan ve evrensel bir tanımını yapmanın pek mümkün olmadığı aile, en genel tanımıyla toplumun yapısını oluşturan ve ilişkilerini belirleyen toplumsal kurumlardan biridir. Canlı ve dinamik bir kurum olan aileyi bir ilişkiler sistemi olarak da tanımlamak mümkündür. Bütünün içerisinde herkesin bir rolü vardır.

Bireylerin kendi evlilik yaşantılarının kök ailelerindeki deneyimlerinden etkilendiği bilinmektedir. Kök aile, kişinin psikolojik, fiziksel ve duygusal olarak içinde yaşayıp yetiştiği aileyi ifade eder. Dolayısıyla geçmişe dayalı bu köklerin kişinin şimdiki yaşamında da belirleyici olduğu ve bireyin bugününü şekillendirmede ciddi bir etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır (Allison ve Sabatelli, 1988). Kişinin psikososyal gelişiminin temelini oluşturan kök ailedeki yaşantıların bireyin yetişkin yaşamına doğrudan veya dolaylı olarak etki ettiği düşünülmektedir. Bununla birlikte kök ailenin bireyin kendisine dair inançlarını, benlik algısını şekillendirmede de etkili olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur (Larson, Peterson ve Wilson, 2000). Ayrıca Parke (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, kök aile ile bağlantıların bireylerin yaşamları boyunca sağlıklı oluşlarındaki kritik bileşenlerden biri olduğu gösterilmiştir.

Bunun yanında araştırmalar, çocukluk döneminde ebeveynlerin ölümü ya da boşanmasının bireyler üzerinde depresyon, eğitim, erken evlenme yaşı ve boşanma riski üzerine etkili olduğunu göstermektedir (İlgar, 2004; Şentürk, 2006). Kadınlarda bu ilişkilerin daha güçlü olduğu göze çarpmaktadır. Diğer yandan ebeveynlerin boşanması durumu, bireylerin gelecekteki hayatları üzerinde ebeveynlerin ölümünden daha büyük bir etkiye sahiptir. Vefat sonucu bir ebeveynini kaybetmiş kadınlar daha fazla depresif ruh hali bildirmişlerdir (McLeod, 1991). Ebeveynini kaybeden erkek çocukların da diğer çocuklara oranla daha düşük eğitim düzeyi, yüksek işsizlik oranları yaşadıkları belirtilmektedir (Huurre, Junkkari ve Aro, 2006).

Aile yapısı incelendiğinde her iki ebeveyn yerine tek ebeveyn ile yaşamak belirli dezavantajları da yanında getirmektedir. Örneğin boşanma, çocuk ile velayeti almamış baba arasındaki iletişimin nitelik ve nicelik olarak azalmasıyla ilişkili bulunmuştur (Amato, 1987; Fürstenberg, Morgan ve Allison, 1987; White, Brinkerhoff ve Booth, 1985). Velayeti alan anneler genellikle çalışmak zorunda olduklarından çocuklarına ayırabilecekleri zaman

sınırlıdır. Bu bakımdan tek ebeveynli ailelerdeki pek çok çocuk ebeveynlerinden daha az ilgi, destek ve yönlendirme görürler ve bu bakımdan okulda başarılı olma ihtimalleri de daha düşüktür. Bunun yanında ebeveyn rol modellerinin kaybı, meslek ve evlilik hayatında önemli olan, iş birliğini yapma becerisi ve çekişmeleri uzlaşma yoluyla çözmek gibi sosyal becerilerin etkili bir şekilde öğrenilememesi ile sonuçlanabilmektedir (Amato, 1991).

Nesiller arası aktarımın etkileri 1980'li yıllardan itibaren tartışılmaya başlanmıştır (McLanahan ve Bumpass, 1988). Herhangi bir nedenden dolayı tek ebeveyn ile büyümenin çocukların yetişkinlik dönemindeki iletişim becerilerini olumsuz anlamda etkilediği görülmüştür (Sanders, 1999). Ebeveynlerin boşanması ile çocuklarının da boşanması arasındaki ilişkinin, yeni nesilde bildirilen kin ve kıskançlık gibi sorunlu davranışlarla aktarıldığına dair veriler mevcuttur (Amato, 1996; Bradbury, 2000).

Yapılan bir başka araştırmada hem kadınların hem de eşlerinin kök aile tecrübelerinin evlilik uyumları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Sabatelli ve Bartle-Haring, 2003). Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar, gözlem ve modelleme yoluyla şemalarını ve davranış repertuarlarını kazanırlar (Bandura, 1977). Dolayısıyla bu kurama göre de birey evliliğindeki davranışlarının çoğunu, ebeveynlerinin evlilikteki etkileşim süreçlerini gözlemleyerek öğrenir. Buna bağlı olarak, tek ebeveynli bir ailede büyüyen çocukların bu etkileşimleri gözlemlene deneyimleri sınırlı kalabilmektedir.

İlgili alan yazına bakıldığında evlilik ilişkisini açıklayan kuramların birçoğunun kök ailedeki süreçlere vurgu yaptığı görülmektedir. Kök ailedeki süreçler sağlıklı olduğunda evlilikte eş ya da çocuklar ile kurulan ilişki sağlıklı olmaktadır. Kök ailedeki bu sürecin sağlıklı sayılması belli başlı fonksiyonları yerine getirmesi ile mümkündür. Bunlar aile işlevselliği olarak tanımlanmaktadır.

Aile işlevselliği, aile üyelerinin birbirleriyle etkileşimini, birbirlerine verdikleri tepkileri, kuşaklar ve aile alt sistemleri arasındaki belirgin sınırları ve değişimlere karşı esnekliği kapsamaktadır (Walsh, 2012). Duygusal bağların olduğu, rol, görev ve sorumlukların paylaşıldığı bir sistem olarak ele alınan aile, sağlıklı aile işlevselliğine sahip olan ve sağlıklı aile işlevselliğine sahip olmayan aileler olarak ikiye ayrılmaktadır (Carr, 2006).

Sağlıklı aile işlevselliğine sahip ailelerde bireyler, problemlerini birlikte çözebilen, duygusal olarak birbirine bağlı, birbirlerinin sınırlarına karşı duyarlı ve birbirinin davranışlarını doğrudan iletişim kurarak, kişinin kişisel sınırlarına girmeden kontrol eden bir

denge içerisinde işlevsellik gösterirler (Bulut, 1993; Coşkun, 2007). Evlilik doyumu ve aile işlevselliğine ilişkin yapılan bir araştırmaya göre sağlıklı aile işlevselliğine sahip ailelere uygulanan eğitim programının evlilik uyumunu olumlu yönde arttırdığı bulunmuştur (Ekşi ve Kahraman, 2012). Bu nedenle ailelerin sağlıklı işlevsellik göstermelerinin evlilik doyumu üzerinde olumlu bir etkiye sahip olacağı düşünülmektedir. Bu noktada değinilmesi gereken konulardan biri de evlilik doyumdur. Evlilik doyumu, kişinin çift ilişkisine dayalı olarak duyduğu tatmin ve mutluluk duygusunun derecesidir (Lewis ve Spanier, 1979). Evlilik doyumu konusu 1990'lı yıllarda, farklı alanlardaki ve farklı amaçlar izleyen bilim adamlarının büyük ilgisini çekmiştir (Bradbury, 2000).

İnsanların yaşamdan sağladıkları genel doyum düzeyinin ve evlilik ilişkisinden sağlanan doyumun anlamlı ve olumlu bir ilişki içinde olduğu bilinmektedir (Tezer, 1996). Bu nedenle evlilik doyumu bireylerin yaşamlarındaki doyum için önemli bir kaynaktır. Bu bağlamda evlilik öncesi veya evlilik sonrasında vefat sonucu bir ebeveynini kaybetmiş olmanın bireylerin yaşadığı psikolojik, pedagojik, sosyal ve ekonomik yaşantılar göz önünde bulundurulduğunda evlilik doyumunu etkileyebileceği düşünülmektedir. Uluğ (2008)'e göre ebeveyn kaybı yaşayan çocukların psikolojik, davranışsal ve duygusal açıdan savunmasız kaldığını belirtmektedir. Bu yüzden ebeveyn kaybı ruhsal bir travma olarak ele alınmaktadır.

Genellikle aile denildiğinde akla ilk olarak, anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile tipi olarak tanımlanan aile yapısı gelmektedir. Fakat daha sonra değinileceği üzere çeşitli kriterlerle kategorize edilmiş birçok aile tipi mevcuttur. Bu aile tiplerinden biri de bu çalışmanın temelini oluşturan tek ebeveynli aile sınıflamasıdır. Tek ebeveynli aile, çocuklu çekirdek ailenin boşanma, ayrı yaşama ya da ölüm nedeniyle eşlerden birinin aileden kopmasıyla oluşan aile biçimi olarak tanımlanmaktadır (Turğut ve Feyzioğlu, 2014). Tek ebeveyn olmanın zorlukları anne-baba için söz konusu olduğu gibi bu ailenin bir üyesi olan çocuklar için de geçerlidir. ASAGEM'in yaptığı araştırmanın verileri tek ebeveynli olmanın çocukların sosyal hayatına etkilerinin genel olarak olumsuz olduğu yönündedir. Sosyal hayattaki olumsuzlukların, insan yaşamında etkin bir rol oynayan evlilik ilişkisini de etkileyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu durumun, sağlıklı aile yapısı ile ilişkili temel kavramlardan biri olarak karşımıza çıkan aile işlevselliğine de etki etmesi beklenmektedir (TAYA, 2011).

Tek ebeveynli aileler ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde daha çok ebeveynin yaşadığı güçlükler üzerinde durulduğu ve bu ailelerde yetişen çocuklarla ilgili dar kapsamlı bilgi olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle tek ebeveynli aile çalışmalarında aile, ebeveyn

boyutunda ele alınmıştır. Dolayısıyla tek ebeveynli bireylerin evlilik doyumunun aile işlevselliği açısından, ebeveyninin hangi gelişim evresinde kaybedildiği, ebeveynin evlilik öncesinde mi sonrasında mı kaybedildiği, kaybedilen ebeveynin cinsiyeti, yaşayan ebeveynin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyi, bireyin eğitim düzeyi boyutlarıyla incelenmesi gelecekte yapılacak çalışmalara, uygulamalara ve uzmanlar tarafından ailelere ve bireylere sağlanacak psikososyal destek açısından yol göstereceğinden önemli görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada vefat sonucu ebeveynlerinden birini kaybetmiş bireylerin aile işlevselliğinin evlilik doyumu üzerindeki etkisi derinlemesine irdelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ebeveynini vefat sonucunda kaybetmiş olan evli bireylerde aile işlevselliğinin evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda vefat sonucu ebeveynlerinden birini kaybetmiş olan evli bireylerin aile işlevselliği ve evlilik doyumları araştırma kapsamında inceleme konusu olacaktır. Bu amaç kapsamında bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

Ebeveynini kaybetmiş evli bireylerde toplanan verilerde;

1. Evlilik Yaşam Ölçeği puan ortalamaları ile AİÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Katılımcıların EYÖ ve AİÖ ile bu ölçeğin alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. Eşi ile akrabalık ilişkisi bulunan grup ile akrabalık ilişkisi bulunmayan grupların EYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık var mıdır?

4. EYÖ puan ortalamaları

a. Çalışma durumu

b. Evlenme biçimi

c. Eğitim düzeyi

d. Eşin eğitim düzeyi

e. Aylık gelir

gibi sosyo - demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

5. AİÖ alt boyutları olan Aile İçi Destek, Aile İçi Roller, Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller, Aile İçi İletişim, Aile İçi Sınırlar EYÖ puanlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ebeveynlerden birini kaybetmenin bireyin aile işlevselliğini ve evlilik doyumunu neden etkilediği ile ilgili üç önemli teori bulunmaktadır. Bunlardan ilki ekonomik yoksunluğun kuşaklar arası etkili olduğu düşüncesidir. Buna göre eşini kaybeden aile bireyleri kendi çocuklarına hem daha az vakit ayırırlar hem de maddi ihtiyaçlarını yeterince karşılayamazlar. Bu durum çocukların kendileri ve aile yapısı ile ilgili düşüncelerini etkiler (Becker, 1981; Brandwein, Brown ve Fox, 1975). İkinci bir teori, çocukluk ve ergen sosyalleşmesinin önemini ve özellikle rol modellerinin ve ebeveyn gözetiminin önemini vurgulamaktadır. Rol modeli argümanının geleneksel versiyonu, tek ebeveynli ailelerde erkeğin yokluğunu ve bunun kişilik gelişimi ve heteroseksüel ilişki üzerindeki sonuçlarını vurgulamaktadır (Pettigrew, 1964). Üçüncüsü ise aile etkinlikleri ve bunların aile organizasyonu ve dinamikleri üzerindeki etkilerine odaklanan stres teorisidir (Elder, 1974).

Alan yazında evli olan bireylerde evlilik öncesi ya da evlilik sonrasında, vefat sonucu ebeveynlerinden birini kaybetmiş olmanın aile işlevselliğine etkisini ve bu etkinin evlilik doyumu açısından nasıl bir sonuç doğurduğunu irdeleyen çalışmaların bulguları birbiri ile uyuşmamaktadır (Duncan ve Duncan, 1969; Glenn ve Supancic, 1984). Özellikle 1960 ve 1970'lerde yapılan çalışmalar ebeveyn kaybının aile işlevselliğini ve evlilik doyumunu hiç etkilemediğini savunurken (Duncan ve Duncan, 1969) daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalar ebeveynlerinden birini kaybetmeyen bireylerin daha iyi aile işlevselliğine ve evlilik doyumuna sahip olduklarını rapor etmişlerdir (Glenn ve Supancic, 1984). Tek ebeveynlik ile ilgili çalışmalarda, daha çok tek ebeveyn olmanın, özellikle de boşanmanın; çocuk ve çocuk-ebeveyn ilişkisi açısından olumsuz yönlerine odaklanıldığı fark edilmiştir (TAYA, 2011). Ancak tek ebeveynli bireylerin evliliğinin bu durumdan nasıl etkilendiği, sorunlarının üstesinden gelinmesi için neler yapılabileceği, hangi çözüm yollarının kullanılabileceği ile ilgili veriler sınırlıdır. Bu sebeple tek ebeveynli bireylerin, evlilik doyumunun aile işlevselliği açısından açıklanması gerektiği düşünülmüştür.

Bu çalışmada, bireylerin kök aileleri de dikkate alınarak evlilik öncesi veya sonrasında ebeveynlerinden birisi vefat etmiş bireylerin evlilik yaşamları ele alınıp, evlilik doyumu aile işlevselliği açısından irdelendiğinden alan yazına önemli katkılar sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın diğer araştırmacılara, tek ebeveynli ailelerden gelen bireylerin evlilikleri konusunda yapacakları çalışmalarda yol gösterici olacağı; evlilik ve aile

terapistlerine/psikolojik danışmanlara, aile danışmanlık merkezi çalışanlarına, özellikle aile alanında çalışan uygulayıcılara danışma ve eğitimlerde başvurabilecekleri bir kaynak olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte bu çalışmanın evlilik ve aile hayatına ilişkin çalışmalar yapan (MEB, ASAGEM vb. gibi) devlet kuruluşlarının çalışmalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma, betimleyici olmakla birlikte farkındalık oluşturma odaklı, tek ebeveynli bireylerle ilgili şimdiye kadar yürütülmüş araştırmalardan daha farklı ve kapsamlı olarak tek ebeveynli bireylerin evlilik doyumu ve aile işlevselliği boyutuyla derinlemesine irdelenmiştir. Böylece bu çalışma tek ebeveynli bireylerin evlilik doyumunu ve aile işlevselliklerini artırıcı programların hazırlanmasında başvurulabilecek bir kaynak olarak alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada ebeveyn kaybı öncesinde katılımcıların sağlıklı aile yapısı olduğu ve tüm aile üyelerinin bu yapıdan beslendiği varsayılmaktadır. Bu araştırmada ebeveyn kaybının zaman ve ebeveyn kayıp türünden bağımsız olarak aile işlevselliğini etkilediği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Batman'da yaşayan vefat sonucu ebeveynlerinden birini kaybetmiş evli 103'ü kadın ve 134'ü erkek olmak üzere toplam 237 katılımcının sonuçları ile sınırlıdır.

Bu araştırma, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeylerini ölçmek amacıyla Tezer (1986) tarafından geliştirilen EYÖ'den elde edilen sonuçlar ile sınırlıdır.

Bu araştırma, aile içi destek, aile içi roller, aile içi bağlılık, aile içi ritüeller, aile içi iletişim ve aile içi sınırları ölçmek amacıyla Çalışkan, Özbay ve Toker (2017) tarafından geliştirilen AİÖ'den elde edilen sonuçlar ve bireylerin kendi kendini değerlendirme puanları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Aile: ASAGEM ve TÜİK iş birliği ile hazırlanan 2006 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırması Raporu'na göre aile; evlilik, kan bağı ve yasal yollarla birbirine bağlı, karşılıklı hak ve yükümlülüklerle bir arada yaşayan insan topluluğudur (TAYA, 2011).

Tek Ebeveynli Aile: Bu çalışmada tek ebeveynli aileden kasıt vefat gibi nedenlerle eşlerin birbirinden kopmasıyla oluşan ve çocukların ebeveynlerinden biriyle birlikte kalmasıyla meydana gelen kuruma verilen ad olarak kullanılmıştır (Erürker, 2007).

Evlilik Doyumu: Bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır (Tezer, 1996).

Aile İşlevselliği: Aile üyelerinin birbirleriyle etkileşimi, birbirlerine verdikleri tepkiler, kuşaklar ve aile alt sistemleri arasındaki belirgin sınırlar ve değişimlere karşı esnekliktir (Walsh, 2012).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde aileye ilişkin genel bir açıklama verilecek ve tek ebeveynli aile sınıflaması detaylı olarak incelenecek, ardından evlilik, aile işlevselliği ve evlilik doyumu kavramları alt başlıklarıyla kuramsal bir çerçevede ele alınacaktır.

2.1. Aile ve Kök Aile

Aile kavramı konusunda bütün insan toplulukları için geçerli bir tanım ortaya koymak oldukça güç olsa da en geniş anlamda aile; ana, baba ve çocuklardan oluşan en küçük toplumsal yapı olarak ifade edilmektedir.

İçinde bulunduğu toplumsal yapının bir birimi olan ve onun özelliklerini taşıyan aile, toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını, ekinini ve kültürünü yansıtmaktadır (Yörükoğlu, 2000).

Tarihsel gelişim içerisinde fonksiyonel anlamda çeşitli değişiklik ve gelişmelere maruz kalan aile kurumu aynı zamanda pek çok özelliğini de olduğu gibi korumaktadır. Ailenin en temel ve önemli fonksiyonları, dünyaya çocuklar getirmek ve çocukların sosyalleşmelerini sağlamak, aile üyeleri arasında ekonomik iş birliği sağlamak, çocuk, karı-koca, ebeveyn gibi çeşitli anlamlı rollerin üstlenildiği bir zemin sağlamak ve üyelerinin yakın duygusal ilişki ihtiyaçlarını karşılamaktır (Sayın, 1990). Aile ortamı aynı zamanda bir takım duygusal deneyimlere de imkân tanır. Bunlar; aşk, bağlılık, ait olma, eğlence, mutluluk gibi duygulardır. Aile üyeleri, birbirlerini dinleme, duyguların karşılıklı paylaşımı, destek ve güven verme yoluyla birbirleriyle terapötik bir etkileşime de girmiş olurlar (Gladding, 2002).

Yapılan araştırmalarda, ailenin toplumsal kurumlar içerisindeki öneminin ve yaşamsal niteliğinin birinci sırada olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim toplumda yaşayan herkes çevresiyle ilk teması ve ilk toplumsal bağları aile ortamında gerçekleştirir ve dolayısıyla topluma kendini ilk olarak bu ortamda tanıtır (Gökçe, 2007). Aile, bireyin sosyalleştiği ilk ortamdır. İlk ve en uzun süreli etkileşim aile içinde yaşandığından kişiliği oluşturan temel davranışlar ve yaşama dair alışkanlıklar da bu etkileşim yoluyla ailede kazanılmaktadır (Kayhan ve Yazıcıoğlu, 2007).

Kök aile, çocukluk yıllarında zamanınızın çoğunu ya da tümünü birlikte geçirdiğiniz kişilerin oluşturduğu aile olarak tanımlanmaktadır (Güngör, 2007). Dolayısıyla kök ailedeki yaşantılar bireyin tutum, davranış ve düşüncelerini etkileyen bir niteliğe sahiptir. Toplumsallaşmanın ailede başladığı olgusu göz önünde bulundurulunca bireyin kök ailesinde gördüğü inanç, değer, düşünce ve görüşlerin kendi kuracağı aile yaşantısında da etkili olması neredeyse kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca kök ailedeki ilişkiler, evlilik doyumunu yordayan önemli değişkenlerden biri olarak da ele alınmaktadır (Güngör, 2007).

Kök ailede edinilen tecrübelerin gerek erkek gerekse de kadın eşin evlilik uyumu üzerine anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir (Sabatelli, 2003). Bunun yanında kadınların kök aile içindeki tecrübeleri hem erkeklerin kök aile içindeki tecrübelerinden hem erkek ve kadınların kendi evlilikleri hakkındaki algısından daha büyük bir etkiye sahiptir.

Kişisel gelişim ve aile gelişimine dair çok kuşaklı bakış açıları, kök ailedeki dinamiklerin gerek kişisel gelişimi gerekse de aile gelişimini etkileyen bir miras teşkil ettiğini var saymaktadır (Allison ve Sabatelli, 1988; Bowen, 1978; Farley, 1979; Harvey ve Bray, 1991). Çok kuşaklı bakış açıları aynı zamanda, etkileşim ve uyum konusundaki desenlerin, çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini etkilemek suretiyle (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988, Wamboldt ve Reiss, 1989; Wilcoxon ve Hovestadt, 1985), kuşaklar arasında aktarıldığını varsayar (Boszormenty-Nagy ve Ulrich, 1981; Williamson, 1982). Bu sosyal ve duygusal gelişim aynı zamanda bireylerin, başkalarıyla güçlü bağlar kurabilmesi yeteneğini etkiler (Bagarozzi ve Anderson, 1989; Napier, 1988; Satir, 1988; Schnarch, 1997).

Çocukların köken aldıkları ailede yaşadıkları deneyimlerin kendi evlilik hayatlarına da yansıdığı pek çok çalışmada gösterilmiştir. Örneğin Framo (1976) evlilik ve aile terapilerine kök ailelerin de entegre edilmesini önermektedir. Bu yöntem, mevcut evlilik ilişkisinin ve aile sıkıntılarının, köken alınan ailedeki eşler arasında yaşanan ilişki sıkıntılarının devamı olduğu tezine dayanır. Dolayısıyla yetişkinler, doğrudan geçmişe dönüp köken aldıkları ailelerin geçmiş ve güncel sorunları ile ilgilenebilirlerse, şimdiki ailelerinde yapıcı değişiklikler yapma şansını da yakalarlar (Framo, 1976).

2.2. Aile Tipleri

Bilinen bütün toplumlarda bir aile sistemi mevcuttur ve aile kavramını pek çok farklı değişkene göre sınıflamak mümkündür. Kentlerdeki ailelerde genellikle anne, baba ve

çocuklardan oluşan çekirdek aile biçiminde gözlemlenen aile tipleri mevcutken, diğer toplumlarda büyük anneler ve büyük babalar, amcalar, dayılar, gelinler, onların çocukları vb. gibi daha geniş akrabaları kapsayan geleneksel veya geniş aile şeklindeki aile tipleri mevcuttur (Budak, 2009)

ASAGEM tarafından 2011’de yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması’nda 8 aile tipi belirtilmiştir. Bunlar;

A. Çekirdek Aile

- İki Kişilik Çekirdek
- Tam Çekirdek Aile

B. Geniş Aile

- Ataerkil Geniş Aile
- Geçici Geniş Aile

C. Dağılmış Aile

- Tek Kişilik Hane
- Tek Ebeveynli Aile
- Eksik Geniş Aile
- Akraba Olmayan Hane Halkı (TAYA, 2011).

2014’de yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler çalışmasında ise aile sınıflaması daha geniş bir perspektifte ele alınıp aşağıda gösterildiği şekilde kategorize edilmiştir.

A. Çekirdek: Karı koca ve/veya evlenmemiş çocuklardan oluşan aile biçimidir.

a. Çocuksuz Çekirdek: Sadece karı kocadan oluşan aile biçimidir.

- **Çocuksuz Çekirdek (<45 yaş):** Sadece karı kocadan oluşan ve kadının 45 yaşından küçük olduğu aile biçimidir.
- **Çocuksuz Çekirdek (≥ 45 yaş):** Sadece karı kocadan oluşan ve kadının 45 yaşında ya da daha büyük olduğu aile biçimidir.

b.b. Çocuklu Çekirdek: Karı koca ve evlenmemiş çocuklarının birlikte yaşadığı aile biçimidir.

- **Çocuklu Çekirdek (1 Çocuklu):** Karı koca ve evlenmemiş bir çocuklarının bulunduğu aile biçimidir.
- **Çocuklu Çekirdek (2 Çocuklu):** Karı koca ve evlenmemiş iki çocuklarının bulunduğu aile biçimidir.
- **Çocuklu Çekirdek (3+ Çocuklu):** Karı koca ve evlenmemiş en az üç çocuklarının bulunduğu aile biçimidir.

B. Geniş: Çekirdek aile birimine yatay, dikey ya da düşey olarak eklenmiş diğer bir kişinin ya da ailenin bulunduğu aile biçimidir.

a. Ataerkil Geniş: Çekirdek aile birimine yatay, dikey ya da düşey olarak bir ya da birkaç aile biriminin eklenmiş olduğu aile biçimidir.

b.b. Geçici Geniş: Çekirdek aile birimine dağılmış bir ailenin ya da diğer bir kişinin yatay, dikey ya da düşey olarak eklenmiş olduğu aile biçimidir.

C. Dağılmış: Çekirdek aile biriminin tek kişiye, tek ebeveyne dönüşmüş olduğu ya da aralarında kan bağı olan ya da olmayan kişilerden oluşan aile biçimidir.

a. Tek Kişilik: Tek başına yaşayan bir yetişkin kadın ya da erkekten oluşan aile biçimidir.

- **Tek Kişilik – Erkek:** Tek başına yaşayan bir yetişkin erkekten oluşan aile biçimidir.
- **Tek Kişilik – Kadın:** Tek başına yaşayan bir yetişkin kadından oluşan aile biçimidir.

b. Tek Ebeveynli: Çocuklu çekirdek ailenin boşanma, ayrı yaşama ya da ölüm nedeniyle eşlerden birinin aileden kopmasıyla oluşan aile biçimidir.

- **Tek Ebeveynli – Erkek:** Çocuklu çekirdek ailenin kadının boşanma, ayrı yaşama ya da ölüm nedeniyle aileden kopmasıyla oluşan aile biçimidir.
- **Tek Ebeveynli – Kadın:** Çocuklu çekirdek ailenin erkeğin boşanma, ayrı yaşama ya da ölüm nedeniyle aileden kopmasıyla oluşan aile biçimidir.

c. Diğer Dağılmış: Geçici geniş ailenin çekirdek unsurlarından birinin kopmasıyla oluşan (anneanne – torun; dede – torun vb.) aile biçimidir.

d. Akraba olmayan: Aralarında kan bağı ya da akrabalık ilişkisi olmayan kişilerden oluşan aile biçimidir (TAYA, 2014).

Bu çalışmanın örneklemini ise dağılmış aile tipi kategorisinde yer alan ve çocuklu çekirdek ailenin ölüm nedeniyle eşlerden birinin aileden kopmasıyla oluşan tek ebeveynli aile biçiminde yetişmiş ve daha sonra evlenmiş bireyler oluşmaktadır. Alan yazında ölüm nedeniyle ebeveynlerinden birini kaybetmiş bireylerin evlilik doyumlarını inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır ancak dağılmış ailelerde yetişmiş bireyler ile yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Örneğin boşanma nedeniyle dağılmış ailelerin çocuklarında da görülen boşanma sıklığı diğer bireylerinkinden yüksek bulunmuştur (Amato 1996; Bumpass, Martin ve Sweet 1991; Glenn ve Kramer 1987; Keith ve Finlay, 1988; McLanahan ve Bumpass, 1988; Mueller ve Pope, 1977). Bu nesiller arası aktarımın kadınlarda daha çok öne çıktığı görülmektedir (Feng, 1999). Bunun yanında boşanmış ailelerden köken alan yetişkin çocukların, evlilikteki mutluluk düzeylerinden bağımsız olarak evliliklerini, boşanmamış ailelerden köken alan yetişkin çocuklara kıyasla daha sık sağlıksız bir durum olarak algıladıkları öne sürülmüştür (Webster, Orbuch ve House 1995).

2.2.1. Tek Ebeveynli Aile

Tek ebeveynli aile, boşanma veya evden ayrılma sonucu ya da vefat gibi nedenlerle eşlerin birbirinden kopmasıyla oluşan ve çocukların ebeveynlerinden biriyle birlikte kalmasıyla meydana gelen kuruma verilen addır (Erürker, 2007).

Hukuki kurallar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin yargıç kararıyla yasal olarak sona ermesi işlemi ile boşanma sonucu meydana gelen tek ebeveynlik bazen de ebeveynlerden birinin ölümü ve kaybı sonucu oluşmaktadır. Hem geriye kalan ebeveyn için hem de ailede bir ebeveyninden yoksun kalan çocuk için bu kayıp, ailede çeşitli sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Birey için sevdiği birinin kaybı psikolojik bir yaralanmadır (Tarhan, 2010).

Kimi durumlarda ebeveyn kaybı sonrasında çocuğun tepkisi, psikolojik etkilenme durumuna bağlı olarak gecikebilir veya bastırılabilir. Çocuğun, kayıp sonrası ortaya koyacağı olası tepkileri sağlıklı bir şekilde yaşamaması, yaşamın ilerleyen yıllarında çocuğun bu ruhsal

yükü taşımasından dolayı çeşitli yaşam durumlarında psikolojik bir travma olarak ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Alicı, 2010).

Tek ebeveynlilik, Tek Ebeveynli–Erkek ve Tek Ebeveynli–Kadın şeklinde kategorize edilmektedir. ASAGEM’in yapmış olduğu çalışmaya göre tek ebeveynlilik şekli ailede ebeveyn ve çocuğunun rollerini değiştirmektedir. Örneğin, anne ve erkek çocuğun olduğu tek ebeveynli ailede anne genellikle fedakâr ve şefkatli rolünü oynarken erkek çocuğu da ailenin koruyucusu, reisi rolünü üstlenmektedir. Baba ve kız çocuğunun olduğu tek ebeveynli aileler de ise baba genellikle otoriter ve kuralcı bir görünüm sergilerken kız çocuğu da baba otoritesi altında yaşadığı fiziksel ve ruhsal değişimleri babasıyla paylaşmayan bir rol üstlenmektedir. Yine anne ve kız çocuğunun olduğu tek ebeveynli ailelerde anne ve kızı; baba ve erkek çocuğunun olduğu tek ebeveynli ailelerde ise baba ve erkek çocuğu birbirleriyle daha fazla vakit geçirmekte ve paylaşımları daha çok artmaktadır (TAYA, 2011).

Bu bilgiler ışığında, vefat sonucu ebeveynlerinden birini kaybetmiş bireylerin tek ebeveynli ailede yüklendikleri rol ve sorumluluğun ebeveynlerinden birini kaybetmemiş bireylere göre farklılaştığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu durumun kendi evliliklerinde alacakları rollere ve haliyle aile işlevselliğine ve evlilik doyumuna olumlu ya da olumsuz olarak etki edeceği düşünülmektedir.

Yapılan bir araştırmada on yedi yaşından önce aile içi boşanma ya da ebeveyn kaybı yaşamış yetişkinlerin orta yaş dönemindeki fiziksel ve ruhsal sağlıklarına etkisi incelenmiştir. Boşanmış aileden gelen erkeklerde daha az pozitif ilişki, düşük kendini kabul ve daha düşük çevre yönetimi ve yüksek depresyon gözlenmiştir. Aile kaybı, erkeklerde daha yüksek otonomi, kadınlarda ise yüksek depresyon ile sonuçlanmıştır (Maier ve Lachman, 2000).

Bu nesiller arası aktarımın nasıl gerçekleştiğine dair çeşitli açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır. Bunlardan bir tanesi, daha önce de değinildiği gibi, ebeveynlerin boşanmasından kaynaklanan veya bununla ilişkili olan demografik ve yaşam süreciyle alakalı faktörlerdir. Boşanmış ebeveynlerin ortalama gelir düzeylerinin ve eğitimlerinin daha düşük olduğu ve evlilikten önce cinsel ilişki yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Bumpass vd., 1991; Furstenberg ve Teitler, 1994; Glenn ve Kramer, 1987; Keith ve Finlay, 1988; Krein, 1986; Mueller ve Cooper, 1986; Thornton, 1991). Daha düşük sosyo - ekonomik statü, daha erken evlilik yaşı ve evlilik öncesi cinsel ilişkinin de boşanma riskini arttırdığı gösterilmiştir (Bennett, Blanc, ve Bloom, 1988; Glenn ve Supancic, 1984; White, 1991).

Boşanmaya yönelik nesiller arası aktarıma getirilen diğer bir açıklama ise evliliğin dışında yer alan faktörlere dairdir. Levinger (1976) tarafından ortaya atılan maliyet-fayda teorisine göre boşanma olasılığı evlilikten elde edilen ödüllerin azalmış olması, boşanmaya yönelik bariyerin zayıflaması ve evlilikten daha çekici alternatiflerin varlığı boşanma riskini arttırır. Ebeveynleri boşanmamış bireylere kıyasla ebeveynleri boşanmış bireylerin boşanma bariyerleri daha düşük olabilir ve bunların evliliğe kıyasla daha çekici alternatifleri bulunabilir. Boşanma stresi temel olarak hem evlilikte başarısız olma hem de aile bireylerini hayal kırıklığına uğratma algısından kaynaklanır (Ammons ve Stinnett, 1980; Bernard, 1981; Cain, 1988).

Evlilik içinde karaktere bağlı farklılıklar, boşanmanın nesiller arası aktarımına üçüncü bir açıklama sunar. Boşanmış ebeveynlerin çocuklarının evlilik kalitesi daha düşük olabilir. Böylece daha az mutlu oldukları ve evlilik doyumları daha düşük olduğu için boşanmaya daha çok meylederler (Feng, 1999).

Ancak bugüne kadar, farklı aile geçmişlerine sahip bireyleri karşılaştırmak üzere yapılan çalışmalar evliliğin kalitesinden (mutluluk, evlilik doyumunu, evlilik sorunları gibi) ziyade medeni durum (boşanma gibi) üzerine odaklandığından bu yönde kesin kanıtlar bulunmamaktadır (Feng, 1999). Ancak yapılan bazı kısıtlı araştırmalar, “çok mutlu” olmayan gruplarda boşanmış ebeveynlerin çocuklarının başarısız problem çözme davranışlarını daha sık ortaya koydukları ve tartışmalar sırasında şiddete başvurmaya daha meyilli oldukları gözlenmiştir (Webster, Orbuch, ve House, 1995).

Bunun yanında boşanmış ailelerden gelen erkek bireyler yakınlık göstermeye daha az meyiletmekte ve mesafe koyma eğilimindedirler (Amato 1996; Silvestri, 1992).

2033 kişiyle yapılan ulusal bir araştırmada ise boşanmış aileden gelen çocukların büyüdülerinde ve yetişkin olduklarında, anne-babasıyla birlikte yaşayan tam aileye sahip çocuklara göre boşanma konusunda ve boşanmaya daha olumlu tutumlar geliştirdikleri bulgulanmıştır (Amato ve Booth, 1991).

2.3. Anne ve Babanın Bireyin Yaşantısındaki Yeri

Evrensel niteliklere sahip olan aile kurumu duygusal bir temele dayanmakta, toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerden etkilenmekte ve kendine özgü yapısıyla

değişerek varlığını sürdürmektedir. Aile, bireyi şekillendirme özelliğine sahiptir (Özgüven, 2000).

Ailenin en temel işlevlerinden biri çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal alanlardaki ihtiyaçlarını gidermek ve çocuğu doyurmaktır. Çocuğun ailede kendini değerli bulması ve kendisinin ailenin bir üyesi ve parçası olarak görmesi ve yargılanmadan koşulsuz kabul edilmesi çocukta güven duygusunun oluşmasını sağlayarak değerli olduğu inancının güçlenmesini sağlayacaktır. Güven duygusunun olduğu bu tür ailelerde birçok açıdan desteklenen çocukta olumlu kimlik ve kişilik özelliği gelişmekte, çocuk kendine ve diğer bireylere sevgi duymakta ve sosyal becerileri gelişmektedir. Böylece ailenin en önemli işlevlerinden bir olan “sağlıklı birey yetiştirme” işlevi gerçekleşmiş olmaktadır (Cüceloğlu, 2002).

Bu yönüyle son yıllarda oldukça önem arz eden bir sosyal kurum olan aile, çocuğun duygusal ihtiyaçlarının doyurulması, sosyal ve psikolojik gelişiminin desteklenmesi açısından oldukça önemlidir. Özellikle günümüzde sanayileşmenin ve şehirleşmenin artmasıyla birlikte boşanma ve ayrılma gibi aile yaşantısını ve varlığını tehlikeye düşüren durumlar artmış ve yaygınlaşmıştır. Bu duruma anne – baba kayıpları da eklenince tek ebeveynli aile sayısında ciddi artışlar yaşanmaktadır. Bu durum sonucunda belki de en sarsıcı etkiyi çocuk yaşamaktadır. Dolayısıyla çocuğun yaşantısında, psikolojik yapı ve gelişiminde ailenin önemli olması tek ebeveynli ailelerde yaşanan travmatik ve ruhsal problemlerin en aza indirilmesi gerekli kılmaktadır (Demirbilek, 2013).

Ebeveyn ve çocuk ilişkisi ele alınırken değinilmesi gereken bir diğer kavram da bağlanma kavramıdır. Çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak en hızlı geliştiği dönem olarak ele alınan 0 – 2 yaş döneminde çocuğun sadece fiziksel ihtiyaçlarının doyurulması yeterli olmaz. Çocuğun zihinsel ve duygusal olarak da doyurulması gerekir.

Henüz becerileri gelişmemiş ve biyolojik olarak yetersiz olan bebek kendisine bakım veren kişiye bağımlıdır (Tüzün ve Sayar, 2006). Dolayısıyla bu kişiye karşı bağımlılık geliştirmesi kaçınılmaz olur. Bağlanma kavramı, bebeklerle anne – babaları ya da bakım verenleri arasında kurulan, duygusal olarak olumlu ve yardım edici bir ilişkinin varlığı olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2002). Annenin erken dönem kaybı ve özellikle buna ilgisizlik ya da bakımda aksamaların eşlik etmesi durumunda bireyin yetişkin yaşamında zorluklarla karşılaştığında depresyona daha çok meyilli hale geldiği belirtilmektedir (Tüzün ve Sayar, 2006).

Morris vd. (2007), çocukların psikososyal gelişimini etkileyen faktörlerden biri olarak duygu düzenlenmesini önerir ve çocuklarda duygu düzenlenmesi üzerine ailenin etkisini üç ayak üzerine oturtur. Bunlardan birincisi çocukların ailelerinden gözlemlemek, modellemek ve sosyal referans alma suretiyle duygu düzenlenmesini öğrenmeleridir. İkinci ayak, ebeveynlerin bilhassa duygular ve duygu yönetimine dair davranışları çocukların duygu düzenlenmesini etkiler. Son olarak çocuğun duygu düzenlenmesi, bakım stili, bağlanma ilişkisi, ailenin dışavurumculuğu ve evlilik ilişkisi gibi yollarla ailenin duygusal atmosferinden etkilenir.

Ayrıca baba ve anneye bağlanmada görülen farklılıkların biyolojik mi yoksa kültürel faktörlere mi bağlı olduğu tartışılmıştır (Lewis, 2003).

2.3.1. Baba Faktörü

Baba, çocuğun sosyalleşmesinde, özgüven sağlamasında ve duygusal gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Yani babanın çocuk için, onun dış dünyaya açılmasını sağlayan ve kendini bir birey olarak ortaya koymasına yardımcı olan bir rol model konumundadır (Yavuzer, 2005).

Yapılan araştırmalar baba yoksunluğunun çocuğun yaşamının ilk yıllarında ortaya çıkmasının erkek çocukları ciddi şekilde etkilediğini göstermektedir. Babası olan ve olmayan erkek çocuklar karşılaştırıldıklarında babasız çocukların diğerlerine oranla sosyal ilişkilerinde ve akran ilişkilerinde daha zayıf oldukları, daha bağımlı davranışlar sergiledikleri, ahlaki değerlerin benimsenmesi açısından daha geri oldukları, okul başarılarının daha düşük olduğu ve cinsiyet rollerinde daha az erkeksi kimliğe sahip oldukları bildirilmiştir (Özkardeş, 2006).

Babalar genellikle çocuk bakımından ziyade onunla oyun oynama görevini üstlenirler (Clarke-Stewart, 1978; Lamb, 1976; Rendina ve Dickerscheid, 1976) ve çocuğun erken yaşlarından itibaren anne ve babanın oyun ve iletişim stillerinde bir farklılık gözlenir (Lewis, 2003).

Orta-çocukluk ve adolesan dönemde baba-çocuk etkileşimleri oyun, dinlenme ve hedef odaklı eylemler ve görevler ile ilgili olmaya devam eder (Lamb, 1997; Montemayor ve Brownlee, 1987; Russell ve Russell, 1987).

Baba-çocuk ilişkisinin yakınlığı ayrıntılı bir şekilde araştırılmıştır. Burada Bağlanma Teorisi bilimsel araştırmaların odak noktasında yer alır (Lewis, 2003). Buna göre

ebeveynlerin hassasiyetleri bağlanmaların güvenliğini ve dolayısıyla çocuğun müteakip psikolojik uyumunu belirler (Ainsworth Blehar, Waters ve Wall, 1978).

Her ne kadar bu konuda yapılan çalışmalar birbiriyle çelişen sonuçlar verse de (Lewis, 2003) yapılan bir metaanaliz babanın hassasiyetinin ve baba-bebek bağlanmasının güvenliği arasında anlamlı bir ilişki ortaya koymuştur (Van IJzendoorn ve DeWolff, 1997).

Bebekler ile ebeveynleri arasındaki bağlanmanın, çocukların başkaları ile ilişkilerini anlamayı sağlayan yolları etkilediği düşünülmektedir (Lewis, 2003).

2.3.2. Anne Faktörü

Anne, çocuk için yol gösterici, ilk öğretici gibi görevleri yerine getirerek çocuğu için birçok anlamda rehber konumundadır. Anne bireyin güven duygusunun edinmesinde ve sağlıklı bir iletişim ve ilişki sistemi oluşturmasında anne vazgeçilmezdir. Yani anne ve çocuk arasındaki güven ve ilişki bireyin gelecek yaşamındaki toplumsal ve bireyler arası ilişkilerini etkilemektedir (Yavuzer, 2005). Aynı zamanda anne kişiler arası ilişkileri düzenleyen bir birey olarak çocuğa model oluşturmaktadır. Anne ile olan ilk ilişkilerin ömür boyunca kurulacak insan davranışlarının temelini oluşturduğu belirtilmektedir (Çiftçi, 1991).

Her ne kadar babanın hassasiyeti ve baba-bebek bağlanmasının güvenliği arasında anlamlı bir ilişki ortaya konmuşsa da gerek anne-bebek bağlanması, gerekse de bebek-anne bağlanmasının güvenliği daha üst düzeydedir. (Van Uzendoorn ve DeWolff, 1997).

Anneler genellikle çocuk bakımını üstlenirler (Clarke-Stewart, 1978; Lamb, 1976; Rendina ve Dickerscheid, 1976) ve çocuğun erken yaşlarından itibaren anne ve babanın oyun ve iletişim stillerinde bir farklılık gözlenir (Lewis, 2003). Anneler çocukları ile, orta çocukluk ve adolesan dönemde babadan daha sık etkileşime girerler. Bu etkileşim bilhassa bakım ve rutin aile vazifeleri ile alakalıdır (Lewis, 2003).

Bebekler ile ebeveynleri arasındaki bağlanmanın, çocukların başkaları ile ilişkilerini anlamayı sağlayan yolları etkilediği düşünülmektedir (Lewis, 2003).

2.4. Aile İşlevselliği

Gelişimi bir başkasının varlığına ve bakımına diğer canlılardan çok daha fazla ihtiyaç duyan insanların sosyalleşmesini sağlayan birincil ortam olan ailenin (Ünal, 2009) yerine getirmesi gereken birtakım işlevler vardır. Genel anlamda ailenin kendinden beklenen bu fonksiyonları yerine getirmesi aile işlevselliği olarak tanımlanmaktadır.

Aile işlevselliği kavramı, 1950'li yıllarda McGill Üniversitesi'nde, Sistem Teorisi'nin ortaya koymuş olduğu temel kavram ve önermelerden yola çıkan bir grup psikoloğun ailelerin aile danışmanlığı bağlamında sınıflandırılması, değerlendirilmesi, aile danışmanlığı ihtiyaçlarının ortaya çıkarılması ve ortaya çıkan ürünlerin klinik müdahalelerde kullanılması amacıyla araştırma yapmaya başlamasıyla gündeme gelmiştir (Headman, 2003). Ardından 1970'li yıllarda McMaster Üniversitesi'nde daha da geliştirilen bu kavramlar şu an bilinen adıyla McMaster Aile İşlevselliği Modeli adını almıştır (Headman, 2003).

McMaster Modeli'nde aileler, beş temel işlevi gerçekleştirme düzeyine göre sağlıklı ya da sağlıklı aile işlevselliğine sahip aileler olarak değerlendirilmiştir.

Bu işlevler;

- Problem çözme: Ailenin etkin bir şekilde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisidir.
- İletişim: Ailenin iletişimsel özelliklerini, üyelerin mesajlarının açıklığını içerir.
- Roller: Ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıpları olmakla birlikte görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımına ve bunlara ilişkin sorumluluklara odaklanır.
- Duygusal tepki verebilme: Aile üyelerinin her türlü uyaran karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelir.
- Gereken ilgiyi gösterme: Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi değerlendirir (Epstein, Bishop ve Levin, 1978).

Ogburn (1963) ise sağlıklı aile işlevselliğine sahip aileleri yedi başlık altında değerlendirmiştir.

Bunlar:

- a. Ekonomik ihtiyaçları karşılamak
- b. Statü sağlamak

- c. Çocukların eğitimini planlamak
- d. Din eğitimi vermek
- e. Boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek
- f. Aile üyelerinin birbirini koruması
- g. Karşılıklı sevgi ortamı yaratmak işlevleridir.

Sağlıklı aile ilgili alan yazında pek çok tanım ve özelliğe rastlanmaktadır. Genel tanımıyla sağlıklı aile, işlevlerini beklenen düzeyde yerine getiren ailedir. Sağlıklı bir aile yapısına sahip ailelerin özellikleri aşağıda gösterildiği gibi kategorize edilmektedir.

Sağlıklı Aile Özellikleri:

- Üyeler iletişimden memnundur.
- Üyeler psikolojik olarak sağlıklıdır.
- Üyeler nadiren aralarında çatışma yaşarlar.
- Gelişimsel değişikliklere kolay ve başarılı bir şekilde uyum sağlarlar.
- Stresli olaylarla çok iyi baş edebilirler.
- Kriz karşısında çabuk toparlanabilirler.
- Aile sisteminde problem azdır.
- Normal şartlarda işlevlerini iyi bir biçimde yerine getirirler (Frude, 1991).

Öte yandan sağlıksız–patolojik aile, fonksiyonlarını birlik ve beraberlik içinde yerine getiremeyen, işlevi bozulmuş aile yapısıdır. Sağlıksız–patolojik bir aile yapısına sahip ailelerin özellikleri ise aşağıda gösterildiği gibi kategorize edilmektedir.

Sağlıksız – Patolojik Aile Özellikleri:

- Üyeler birbirleriyle anlaşamazlar.
- Üyeler farklı ego ideallerine sahiptir.
- Üyeler arasında iyi bir iletişim ve etkileşim yoktur.
- Sorun ve çatışmaları tolere edemezler.
- Yeni durumlara bağlı olarak rollerde ortaya çıkan değişimlere uyum sağlayamazlar.
- Üyeler arasında rol ve güç çatışmaları yaşanır.
- Üyeler birbirlerinin yardım isteklerini reddederler (Ünal, 2009).

Bireyselleşmeye destek bağlamında aile görevlerini yerine getirebilmek ve diğer yandan aile içinde bir aidiyet ve bağlılık sağlanabilmesi için işlevsel bir ailenin varlığı gereklidir (Matejevic, 2014). Aile işlevselliğine yönelik desenleri ölçmek için geliştirilen modellerden bir tanesi, David Olson'un (2000) geliştirdiği evlilik ve aile işlevselliğine dair Sirkupleks Modeli'dir. Sirkupleks modeline göre aile işlevselliğinin önemli boyutları aile kaynaşması, ailenin uyumluluğu ve esnekliğidir. Olson'a (2000) göre aile kaynaşması terimi, aile bireyleri arasındaki duygusal bağa atıfta bulunurken, ailenin uyumluluğu ve esnekliği ise istikrar ve değişim arasındaki dengeyi ifade eder.

2.4.1. Aile İşlevselliği Boyutları

Çalışkan, Özbay ve Toker (2017) aile işlevselliğini Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Sınırlar, Aile İçi Roller, Aile İçi Kurallar, Aile İçi Destek, Aile İçi İletişim ve Aile İçi Ritüeller olmak üzere 6 faktör altında incelemişlerdir.

2.4.1.1 Aile İçi Bağlılık

İnsanlar yaşamları boyunca çok sayıda farklı ve önemli duygusal bağ kurarlar. Bebeklikte başlayan ilişki kurma, sürdürme ya da bağlanma deneyimleri büyük ölçüde anne ile etkileşimler üzerine kurulur.

Sternberg ve Barnes (1988) bağlanmayı üç başlık altında ele almışlardır;

- a. Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlananlar, genellikle kendileri ve başkaları hakkında olumlu bir bakış açısına sahiptirler ve bir eşle duygusal bir yakınlık kurmada, karşılıklı dayanışmada rahattırlar.
- b. Temkinli Bağlanma: Temkinli bağlananlar, çok fazla samimiyete ve yakınlığa izin vermede tereddütlü davranırlar. Bir eşe tamamıyla güvenmek onlar için çok zordur.
- c. Kaygılı Bağlanma: Kaygılı bağlananlar, eşleriyle mümkün olduğu kadar sıkı bir yakınlık kurmak isterler. Sürekli olarak âşık oldukları kişiyi kaybetme korkusu yaşarlar.

Bebekler ile ebeveynleri arasındaki bağlanmanın, çocukların başkaları ile ilişkilerini anlamayı sağlayan yolları etkilediği düşünülmektedir (Lewis, 2003). Bu bakımdan aile içi bağlılık stillerinin çocuğun erişkin yaştaki ilişkilerine ve evlilik hayatına, dolayısıyla da

evlilik doyumu üzerinde etkili olması kaçınılmazdır. Baba ve anneye bağlanma ile çocuğun cinsiyeti açısından ne tür farklılıklar gözleendiği daha önceki bölümlerde belirtilmiştir.

2.4.1.2 Aile İçi Sınırlar

Sağlıklı aile işlevselliğine sahip aileler belirli sınırlara sahiptirler. Yapısal Aile Terapisi'ne göre normal aile işlevine sahip ailelerde, sınırlar belirlidir (Dokur ve Profeta, 2006). Sağlıklı ailede aile üyeleri, birbirleri ile olan ilişkilerinde belirli rol ve sınırların oluşturulmasına katkıda bulunur ve kendi sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini doğru olarak algılar (Özgüven, 2001).

Ayrıca ailenin açık kurallara ve rollere sahip olması, aile üyelerinin sınırlarının olması ve her bir aile üyesinin diğer üyelerin sınırlarına saygı göstermesi, aile üyelerinin iletişimlerinde açık olması ve duygularını rahat bir şekilde ifade edebilmesi gibi aile işlevselliğini artıran faktörlerin, ailelerin zorlayıcı yaşam olayları ile başa çıkmasını kolaylaştıran etkenlerden olduğu ifade edilmektedir (Deniz ve Göller, 2017).

2.4.1.3 Aile İçi Roller

Roller, ailenin sağlıklı işleyişinde önemlidir. Adil rol dağılımı ve rollerin hakkıyla yerine getirilmesi (Berkun, 2008) sağlıklı aileyi niteleyen özelliklerindedir. Sağlıklı ailede çiftlerin, evlilik rollerinde uyum içinde oldukları, ortak amaçlara ve değerlere sahip oldukları, çatışma meydana geldiğinde her ne kadar sorun çıkarsa da üyelerin uygun çözümler aramada iş birliği yaptıkları vurgulanmıştır. Rollerin aile içinde açık ve net olması çatışma olasılığını azaltan bir etkidir.

Aile rolleri açısından dünyanın değişik yörelerinde büyük kültürel farklılıklar gözlenebilir. Bunun yanında sanayileşen toplumlarda geleneksel aile rollerindeki dağılımların, sosyo - ekonomik şartların ve hayat şartlarının değişimi gereği değişime uğradığı da görülür. Benzer şekilde Türkiye'de köylerden büyük kentlere göç ile birlikte aynı değişim dikkat çeker. Böylece erkeğin ailenin geçimini sağladığı, kadının ev işlerini yaptığı geleneksel model yerini her iki eşin hem ailenin geçimi hem de ev işleri ile ilgilendiği bir rol dağılımına

bırakmaya başlamıştır. Çalışmalar, ailenin geçimini sağlamak gibi geleneksel rol üstlenen erkeklerin, ev işlerini yapmaya daha az meyilli olduklarını göstermiştir (Perry-jenkins ve Crouter, 1990).

2.4.1.4 Aile İçi Kurallar

İnsanlık tarihi kadar eski olan aile kurumu, üyelerin ihtiyacını karşılama ve yürütülmesinde sistemleştirilmiş birçok kuralla çevrilidir.

Kapalı aile sistemlerinde katı kurallar korunmaktadır; insanlar konulmuş kurallara uyum sağlamak için ihtiyaçlarını değiştirmektedir. Böyle bir ailede bireyler yorum yapmaktan kaçınabilir, uyumsuz olabilirler. Açık sistemlerde ise kurallar açık, güncel, insancıl ve esnekler (Satir, 1988).

Aile kuralları, aile bireylerinin davranışlarını şekillendirir. Aynı zamanda, ilerideki etkileşim kalıpları için yol gösterici olarak, aile hayatını yöneten ilkeler haline gelir (Goldenberg ve Goldenberg, 2008).

Aile kuralları ayrıca aile doyumunun ölçülmesinde kullanılan bir gösterge olarak önerilmiştir (Carver, 1992). Bununla birlikte aile kuralları, toplumsal normlarla uyum içindeki değerler ve normlara dahil olmakla bölgesel ve kültürel farklılıklar arz eder.

2.4.1.5 Aile İçi Destek

Destekleyici aileler, aile üyelerinin birbirlerine verdikleri destek ve birbirlerine bağlılıkları olarak nitelendirilmektedir (Milberg vd., 2014). Bir diğer deyişle, sağlıklı aile işlevselliğine sahip ailelerde aile üyeleri ile birlikte olmaktan zevk almakta, birbirlerini desteklemekte ve cesaret vermektedirler.

Aile içi desteğin çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunlar görülmesini engellediğinden yola çıkılarak farklı müdahale stratejileri geliştirilmiştir (Sanders, 1999). Farklı nedenlerle duygusal ve davranışsal sıkıntılar geliştiren çocukların da ileriki evlilik yaşamlarında sorunlarla karşılaşması kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla aile burada aile içi desteğin diğer pek çok alanın yanında, evlilik doyumunun kuşaklar arası aktarımı üzerine etkili olduğu söylenebilir.

2.4.1.6 Aile İçi İletişim

İletişim ailenin sosyal ilişkiler ağını oluşturan bir unsurdur. Çocuklarla kurulan sağlıklı iletişim onların kendi kendilerini disipline eden, kendine ve karşısındakinin benliğine saygılı, sorumlu bireyler olmalarını sağlar.

Bowen (1978) etkileşimsel kalıpların kuşaktan kuşağa aktarıldığını belirtmiştir. Nitekim ailede daha önceki deneyimlerin şimdiki etkileşimi açıkça etkilediği, iletişimin ailenin şimdiki gerçekliğini tanımladığı ve aile ilişkilerini yapılandırdığı belirtilmiştir.

Bütün iletişim becerileri öğrenilmekte ve yeni deneyimler bu sonuçları değiştirmedikçe hayatın bu ilk döneminde elde edinilen veriler bütün yaşam boyunca bireyin temeli olmaktadır (Satir, 1988). Ayrıca aile iletişimi, diğer sosyalleşme araçları arasında sosyalleşme kalıplarının oluşumunda temel olarak değerlendirilmiştir (Bakir, Rose ve Shoham, 2006).

2.4.1.7 Aile İçi Ritüeller

Tekrarlı davranış kalıpları olarak tanımlanan ritüeller, aile yaşam kalitesini ve ailenin iletişim değerini artıran bir aile işlevsellik boyutu olarak değerlendirilmiştir. Bu ritüellere dini ritüeller de girer. Dindar olup olmamaktan bağımsız olarak dini bayramları kutlamanın evlilik doyumu ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Fiese, 2001). Fiese (1993) yaptığı başka bir çalışmada da aile içi ritüellerin evlilik doyumu üzerinde koruyucu bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

2.5. Evlilik ve Evlilik Doyumu

Evlilik, karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği karı koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol hak ve yetkisi bulunan, yasal bir ilişki biçimi olarak tanımlanmaktadır (Özgüven, 2000).

Evlilik ve aile kavramları birbirleriyle ilişkilidir ve aynı zamanda aralarında farklılık da mevcuttur. Evlilik evresinde eşlerin birbirlerini tanımaya, anlamaya, ihtiyaçlarını gidermeye çalıştıklarını ve bu evrede bireylerin birbirlerini yücelttiği belirtilirken, aile kavramında ise eşlerin haricinde çocuklar ve ailenin diğer büyükleri de ele alınmaktadır (Gladding, 2002).

Tarhan (2006), evliliği başından sonuna kadar birbirinden farklı üç farklı döneme ayırıp ele almaktadır. İlk dönemde, eşlerin ilişkisine romantik duyguların hâkim olduğu ve evlilik doyumunun yüksek olduğu belirtilmektedir. Daha sonra karşılıklı kişilik çatışmalarının yaşandığı dönemden söz edilmektedir. Eğer kişiler akıllı davranabilirlerse bu dönemi aşabilmektedirler. Bu aşamalardan sonra bağlılık dönemi vardır. Bu evrede evlenmeden önceki aşk da sürmektedir ve evliliğin sağlıklı yürümesi durumunda aşk duygusunun sevgi ve saygıya dönüştüğü ifade edilmektedir. Bu yüzden hem aşkın hem arkadaşlığın olduğu birliktelikler en ideal birlikteliklerdir. Aşkın yok olup olmaması evliliğin kendisiyle değil, eşlerin bu duyguyu besleyip beslememesiyle ilgilidir (Tarhan, 2006).

Evlilik doymu, genel anlamda mutlu bir evlilik, birçok konu üzerinde eşlerin anlaşmaya varabildikleri kaygı ve stres oluşturmeyen bir ilişki olarak tanımlanmaktadır (Özgüven, 2000).

Evlilikte tatmin edilmesi gereken ve evlilik doyumunu etkileyen bir takım psikolojik ihtiyaçlar mevcuttur. Bunlar;

- a. Sevmek ve sevilme ihtiyacı
- b. Güvenmek ve güvenilmek ihtiyacı
- c. İlgi ve destek görme, istendiğini hissetme ihtiyacı
- d. Terk edilmeyeceğine inanma ihtiyacı
- e. Önem ve değer verilme ihtiyacı
- f. Korunma ve güvenlik ihtiyacı
- g. Açık iletişim ihtiyacı
- h. Cinsel mutluluk ihtiyacı
- i. Kişisel özgürlük ihtiyacı
- j. Ana – baba olma ihtiyacı
- k. Eğlenme ve finansal eşitlik ihtiyacı
- l. Kendini geliştirme ve manevi değerler ihtiyacı (Tarhan, 2005).

Bununla birlikte ASPB'nin aile eğitim programı kapsamında yaptığı çalışmaya göre evlilikte doyum sağlayan bir takım püf noktalar vardır. Bunlar;

- Dikkat: Karşısındakinin düşüncelerini anlamak, onun ilgi alanlarına eğilmek ve dünyasına girebilmek
- Kabul: Karşısındakinin olumlu mesajlarını fark etmeye ve kabul etmeye hazır olmak, bunları görebilmek
- Minnettarlık ve Övgü: Eşine duyduğu minnettarlığı ve müteşekkirliliği, kelimeler ve davranışlarla yansıtabilmek
- Destek: Herhangi bir problem veya güçlük karşısında eşinin yanında olmak, ona destek olmak
- Cesaretlendirme: Bir amaç doğrultusunda olumlu yönde destekleyici ve teşvik edici olmak
- Sevgi ve Şefkat: Şefkatli bir iletişim ve fiziksel temas içeren bir yakınlık içinde olmak
- Takdir: Takdirini yansıtmak, onaylamak, olumlu düşünmek ve konuşmak
- Güvenlik ve Huzur: İlişkide istikrarlı bir uyumluluk sergilemek, karşılıklı zarar görmeyeceğini bilmek
- Avutma ve Empati: Kullanılan kelimeler, yansıtılan duygular ve dokunma yoluyla yanında olduğunu, onu anladığını hissettirebilmek ve gerektiğinde müşfik bir şekilde avutabilmek
- Saygı: Karşısındakine değer vermek ve bu değeri ifade etmek (TAYA, 2011).

Anne ve babanın hemen hemen her konuda olduğu gibi evlilik konusunda da birey için rehber ve rol model konumunda olduğu düşünülünce ebeveyn kaybının evlilik doyumuna ve aile işlevselliğine olumsuz etki edeceği düşünülmektedir. Bu nesiller arası aktarımın nasıl gerçekleştiğine dair çeşitli açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır. Bunlardan bir tanesi, daha önce de değindiğimiz gibi, ebeveynlerin boşanmasından kaynaklanan veya bununla ilişkili olan demografik ve yaşam süreciyle alakalı faktörlerdir. Boşanmış ebeveynlerin ortalama gelir düzeylerinin ve eğitimlerinin daha düşük olduğu ve evlilikten önce cinsel ilişki yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Bumpass vd., 1991; Furstenberg ve Teitler, 1994; Glenn ve Kramer, 1987; Keith ve Finlay, 1988; Krein, 1986; Mueller ve Cooper, 1986; Thornton, 1991). Daha düşük sosyo - ekonomik statü, daha erken evlilik yaşı ve evlilik öncesi cinsel ilişkinin de boşanma riskini arttırdığı gösterilmiştir (Bennett, Blanc, ve Bloom, 1988; Glenn ve Supancic, 1984; White, 1991).

Boşanmaya yönelik nesiller arası aktarıma getirilen diğer bir açıklama ise evliliğin dışında yer alan faktörlere dairdir. Levinger (1976) tarafından ortaya atılan maliyet-fayda teorisine göre boşanma olasılığı evlilikten elde edilen ödüllerin azalmış olması, boşanmaya yönelik bariyerin zayıflaması ve evlilikten daha çekici alternatiflerin varlığı boşanma riskini arttırır. Ebeveynleri boşanmamış bireylere kıyasla ebeveynleri boşanmış bireylerin boşanma bariyerleri daha düşük olabilir ve bunların evliliğe kıyasla daha çekici alternatifleri bulunabilir. Boşanma stresi temel olarak hem evlilikte başarısız olma hem de aile bireylerini hayal kırıklığına uğratma algısından kaynaklanır (Ammons ve Stinnett, 1980; Bernard, 1981; Cain, 1988).

Evlilik içinde karaktere bağlı farklılıklar, boşanmanın nesiller arası aktarımına üçüncü bir açıklama sunar. Boşanmış ebeveynlerin çocuklarının evlilik kalitesi daha düşük olabilir. Böylece daha az mutlu oldukları ve evlilik doyumları daha düşük olduğu için boşanmaya daha çok meylederler (Feng, 1999).

Ebeveynlerin boşanmasına bağlı etkilerin, boşanmadan önce yaşanan anlaşmazlıklara dayalı olabileceği öne sürülmüştür. Bu husus bazı uzun süreli çalışmalarca da desteklenmektedir (Feng, 1999). Muhtemelen geçmişte az sayıda araştırmacının evlilik kalitesinin nesiller arası aktarımına yönelik çalışmalar yapmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi de hem ebeveynlerin hem de yetişkin çocuklarının evliliklerinin kalitesini ölçmedeki güçlüğüdür.

Ancak yapılan araştırmaların sonuçları istikrarlıdır. Booth ve Edwards (1989) çocukların evlilik kalitesi ile ebeveynlerinin evlilik kalitesini nasıl algıladıkları arasında pozitif bir korelasyon bulunduğunu gözlemlemiştir. Enlemesine veriler kullanarak kullanan Rossi ve Rossi (1990) ebeveynlerin evlilikteki mutluluğu ile çocuklarının evliliklerindeki mutluluk arasında pozitif bir korelasyon olduğunu saptamıştır.

Nihayetinde Amato ve Booth (2001), ebeveynlerin evliliklerinde bildirdikleri anlaşmazlıklardan yola çıkılarak çocuklardaki evlilik doyumunun öngörülebildiğini göstermiştir. Diğer yandan her ne kadar ebeveynlerin boşanması, yukarıda da işaret ettiğimiz üzere daha çok kadınları etkilese de ebeveynlerin evlilikteki olumsuz davranışlarının daha çok erkek çocukların evlilik kalitesini etkilediği ortaya konmuştur (Feng, Giarrusso, Bengston ve Frye, 1999). Cinsiyetler arasındaki bu farklılığın nedeni bilinmemekle birlikte, erkekler ile kadınların, ebeveynlerinin ilişkisini, kendi ilişkilerini şekillendirmek üzere farklı şekilde algılayıp kullanıyor olması olasıdır (Jarneck, 2013).

Evlilik doyumu ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında aile işlevselliği sağlıklı olan bireylere uygulanan aile eğitimlerinin onların evliliklerinde aldıkları doyumu da arttırdığı görülmüştür (Ekşi ve Kahraman, 2012). Buna göre aile işlevselliği ile evlilik doyumu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Tezer'e (1996) göre bireyler kendi ihtiyaçlarını evliliklerinden karşıladıklarında evlilik doyumu düzeyleri yüksek olur. Aile işlevselliği anlamlı düzeyde yordayan bireylerin ihtiyaçları olan bireysel ilişkileri, cinsel ilişkileri, vakit geçirme, ahlaki ve dini inançları, gelenekleri, duyguları, fiziksel algıları bireylerin evlilik doyumlarını etkileyen önemli etkenlerdir (Khalatbar vd., 2013). Bir diğer çalışmada ise bağlanma ile evlilik doyumu arasında affetme davranışı ve empatinin aracı değişken olup olmamalarına göre birbirini etkilediği, güvensiz ve kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin evlilik doyumlarının düşük olduğu bulunmuştur (Chug, 2014).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizinde uygulanan istatistiksel yöntemler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, tek ebeveynli evli bireylerin EYÖ puanları ile AİÖ puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada ikiden fazla değişken arasındaki ilişki düzeyi istatistiksel testler kullanılarak ölçüldüğünden genel tarama modelinin açıklayıcı türü kullanılmıştır (Karasar, 2007). Araştırma ilişkisel bir araştırma modelindedir. Yani bir değişkendeki değişimin diğer değişkendeki yansımaları gözlenmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Bu çalışma, vefat sonucu ebeveynlerinden birini kaybedip tek ebeveynle yaşamış olan evli çiftlere yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, Batman'da yaşayan, 103'ü (% 43.5) kadın ve 134'ü (% 56.5) erkek olmak üzere toplam 237 evli katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar temelde, insanların yoğun olduğu bölgelerde tesadüfî örnekleme yöntemi ile çalışmaya katılmaya davet edilen bireyler arasından, çalışma kriterlerine uygun olanların seçilmesiyle belirlenmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 237 katılımcıya ait sosyo-demografik bilgilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 31.67 (SS = 6.00), evlenme yaşı ortalaması ise 24.67 (SS = 2.46) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların 29'u (% 12.2) ortaokul ve altı, 86'sı (% 36.3) lise ve 112'si (%44.8) üniversite mezunudur. Katılımcıların eşlerinin eğitim durumuna bakıldığı zaman; 32'si (%13.5) ortaokul, 86'sı (36.3) lise ve 122'si (%48.8) ise üniversite mezunudur.

Katılımcılardan 40'ı (% 16.9) çocuk sahibi değilken, 75 kişi (%31.6) tek çocuk, 74 kişi (%31.2) iki çocuk, 13 kişi (% 5.5) üç çocuk ve 35 kişi (%14.8) dört ve daha fazla sayıda çocuk sahibidir. Katılımcıların 117'si (% 49.4) tanışıp anlaşarak, 120'si (% 50.6) görücü

usulüyle evlenmiştir. 102 katılımcı (% 43.0) eşi ile uzaktan akraba iken 135 katılımcı (% 57) ile eşi arasında herhangi bir akrabalık bağı yoktur.

Katılımcılardan 224 kişi (% 94.5) il merkezinde yaşarken 13 kişi (%5.5) ilçe merkezinde yaşamaktadır. 155 katılımcı (% 65.4) herhangi bir işte çalışırken 82 katılımcı (%34.6) herhangi bir işte çalışmadığını belirtmiştir. 75 katılımcı (% 31.6) 0 – 1400 TL, 85 katılımcı (% 35.9) 1401 – 3000 TL, 77 katılımcı (%32.5) 3001 – 5000 TL aylık gelire sahiptir.

Katılımcıların 70'i (% 29.5) kadın ebeveynini, 167'si (% 70.5) erkek ebeveynini kaybetmiştir. Bunun yanında, katılımcılardan 11 (% 4.6) kişi ebeveynini evlendikten sonra kaybetmiş iken, 226 (% 95.4) kişi evlendikten önce bir ebeveynini kaybetmiştir.

Tablo 1. Örneklemin Sosyo - demografik Bilgileri

Cinsiyet	N	%
Kadın	103	43.5
Erkek	134	56.5
Eğitim Durumu		
Ortaokul ve Altı	29	12.2
Lise	98	41.4
Üniversite	110	46.4
Eşin Eğitim Durumu		
Ortaokul	32	13.5
Lise	86	36.3
Üniversite	119	50.2
Çocuk Sayısı		
Çocuksuz	40	16.9
Bir Çocuk Sahibi	75	31.6
İki Çocuk Sahibi	74	31.2
Üç Çocuk Sahibi	13	5.5
Dört ve daha fazla Çocuk Sahibi	35	14.8
Evlenme Biçimi		
Görücü Usulüyle	120	50.6
Tanışıp Anlaşarak	117	49.4
Eş ile Akrabalık		
Akrabalık yok	135	57.0
Uzaktan Akraba	102	43.0
Yaşanılan Yer		
İl Merkezi	224	94.5
İlçe Merkezi	13	5.5
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	155	65.4
Çalışmıyor	82	34.6
Aylık Gelir		
0-1400 TL	75	31.6
1401-3000 TL	85	35.9
3001-5000 TL	77	32.5
Ebeveyn Kayıp Zamanı		
Evlendikten Önce	226	95.4
Evlendikten Sonra	11	4.6
Kaybedilen Ebeveynin Cinsiyeti		
Kadın	70	29.5
Erkek	167	70.5

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Sosyo-demografik Bilgi Toplama Formu

Kişilerin sosyo-demografik bilgilerinin sorulduğu formdur. Sosyo-demografik Bilgi Toplama Formu'nda bireyin yaşı, evlilik yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, ortalama aylık geliri, çocuk sayısı, evlenme biçimi gibi sorular yer almaktadır (EK 1).

3.3.2. Evlilik Yaşam Ölçeği

EYÖ, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeylerini ölçmek amacıyla Tezer (1986) tarafından geliştirilmiştir. On sorudan oluşan beşli dereceleme türünde olan bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur. Maddeler 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında puanlanır. Madde 2, Madde 4 ve Madde 5 ters yönde puanlanmaktadır. EYÖ'nün test – tekrar test yöntemiyle kararlılık katsayısı $r = .85$ olarak bulunmuş ve bu bulgu ile ölçeğin test – tekrar test güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu kabul edilmiştir (Tezer, 1986). EYÖ'nün iç tutarlılık katsayısı 50 kişilik bir çalışma grubunda .91, 208 kişilik bir çalışma grubunda ise .89 olarak bulunmuştur (Tezer, 1986). Bu çalışmada ise ölçeğin güvenilirliğini incelemek amacıyla Cronbach alfa katsayısına bakılmış ve bu katsayı .91 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Aile İşlevselliği Ölçeği

Çalışkan, Özbay ve Toker (2017) tarafından geliştirilen Aile İşlevselliği Ölçeği toplam 36 maddeden oluşan 5'li Likert tipinde bir ölçektir. Ölçekteki maddeler 1 (Hiçbir zaman), 2 (Nadir), 3 (Bazen), 4 (Genellikle) ve 5 (Her zaman) olarak cevaplandırılmaktadır.

Ölçek, Aile İçi Destek (maddeler: 27, 29, 31, 33, 30, 26, 28, 32, 34, 35, 36), Aile İçi Roller (maddeler: 16, 17, 18, 19, 20, 21), Aile İçi Bağlılık (maddeler: 1, 2, 3, 4, 5), Aile İçi Ritüeller (maddeler: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15), Aile İçi İletişim (maddeler: 22, 23, 24, 25) ve Aile İçi Sınırlar (Maddeler: 6, 7, 8) olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçekte ters maddeler bulunmamakta ve tüm alt ölçeklerin puanlarının toplanması ile toplam aile işlevselliği ölçek puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 36 iken, en yüksek puan 180'dir. Ölçekten alınan yüksek puanlar aile işlevselliğinin sağlıklı olduğunu göstermektedir. Orijinal çalışmada tüm ölçek için Cronbach alfa katsayısı .95 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin güvenilirliğini incelemek amacıyla Cronbach alfa katsayısına bakılmış ve alt ölçekler için .88 ve .98 arasında, tüm ölçek için ise bu katsayı .97 olarak bulunmuştur.

3.4. İşlem

Çalışma protokolü Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Araştırma verileri 2017 yılının Mayıs - Ağustos ayları arasında toplanmıştır. Ölçekler gönüllü katılımcılara uygulanmış ve kendilerine ait kimlik bilgileri istenmemiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı ve uygulama aşamasında nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda bilgi verildikten sonra uygulamaya geçilmiştir. Ölçekler araştırmacı tarafından kâğıt-kalem yolu ile uygulanmış ve uygulama yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Tüm verilerin analizi SPSS 23.0 paket programı ile yapılmıştır. Veri analizi yapılmadan önce varsayımlar test edilmiştir. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını görmek için Kolmogorov – Smirnov testi ve Shapiro – Wilk testleri yapılmıştır. Ayrıca Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Toplam EYÖ puanları için skewness değeri +.08, Kurtosis değeri ise -.87; Toplam AİÖ puanları için skewness -1.45 ve Kurtosis değeri ise +1.25 olarak bulunmuştur. Buna göre, verilerden elde edilen puanlara ait hem Skewness hem de Kurtosis değerleri -1.5 ile +1.5 arasında değişim gösterdiği için veri setinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bundan dolayı verilerin analizinde parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. İki ölçekten alınan verileri birbirleriyle karşılaştırmak için Pearson Korelasyon Yöntemi, iki grubun bir ölçekten aldıkları puanların ortalamalarını karşılaştırmak için Bağımsız Gruplar T Testi, üç ya da daha fazla grubun (örneğin eğitim düzeyi) bir ölçekten aldıkları puanların ortalamalarını karşılaştırmak için Tek Yönlü ANOVA analiz yöntemi kullanılmıştır. AİÖ alt boyutlarının EYÖ toplam puanlarını yordayıp

yordamadığını sınamak amacıyla Regresyon analizi kullanılmıştır. Hipotez sınamalarında anlamlı alfa değeri $p < .05$ olarak seçilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların çalışmada kullanılan EYÖ, AİÖ ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular (N = 237)

	Minimum	Maksimum	Ort.	SS
Toplam EYÖ	20.00	50.00	37.35	7.43
Aile İçi Destek	11.00	44.00	39.46	7.82
Aile İçi Roller	6.00	24.00	18.49	4.01
Aile İçi Bağlılık	9.00	20.00	18.75	2.14
Aile İçi Ritüeller	1.00	28.00	18.78	4.90
Aile İçi İletişim	7.00	16.00	14.28	2.49
Aile İçi Sınırlar	4.00	12.00	8.32	1.51
Toplam AİÖ	51.00	144.00	118.08	18.38

Tüm katılımcılar değerlendirildiğinde; EYÖ için en küçük değer 20, en büyük değer 50, ortalama 37.35 ve standart sapma 7.43 bulunmuştur. AİÖ için ise en küçük değer 51, en büyük değer 144, ortalama 144 ve standart sapma 18.38 bulunmuştur. AİÖ’nün alt ölçeklerinden biri olan Aile İçi Destek için en küçük değer 11, en büyük değer 44, ortalama 39.46 ve standart sapma 7.82 bulunmuştur. Aile İçi Roller alt boyutu için en küçük değer 6.00, en büyük değer 24, ortalama 18.49 ve standart sapma 4.01 bulunmuştur. Aile İçi

Bağlılık alt boyutu için en küçük değer 9, en büyük değer 20 ortalama 18.75 ve standart sapma 2.14 bulunmuştur. Aile İçin Ritüeller alt boyutu için en küçük değer 1, en büyük değer 28.00, ortalama 18.78 ve standart sapma 4.90 bulunmuştur. Aile İçin İletişim alt boyutu için en küçük değer 7, en büyük değer 16 ortalama 14.28 ve standart sapma 2.49 bulunmuştur. Son olarak, Aile İçi Sınırlar alt boyutu için en küçük değer 4, en büyük değer 12, ortalama 8.32 ve standart sapma 1.51 bulunmuştur.

4.2. Katılımcıların EYÖ ve AİÖ İle Bu Ölçeğin Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların EYÖ ve AİÖ ile bu ölçeğin alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla bağımsız örneklem t – testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların EYÖ ve AİÖ İle Bu Ölçeğin Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p	d
Toplam EYÖ	Kadın	103	36.08	7.59	-2.40	.02	-.31
	Erkek	134	38.40	7.20			
Aile İçi Destek	Kadın	103	39.30	8.37	-.28	.78	-.04
	Erkek	134	39.59	7.40			
Aile İçi Roller	Kadın	103	18.22	4.07	-.90	.37	-.12
	Erkek	134	18.69	3.97			
Aile İçi Bağlılık	Kadın	103	18.89	1.91	.93	.36	.12
	Erkek	134	18.63	2.29			
Aile İçi Ritüeller	Kadın	103	18.37	4.96	-1.17	.24	-.15
	Erkek	134	19.12	4.86			
Aile İçi İletişim	Kadın	103	14.30	2.57	.12	.90	.02
	Erkek	134	14.26	2.43			
Aile İçi Sınırlar	Kadın	103	8.22	1.61	-.80	.43	-.11
	Erkek	134	8.38	1.42			
Toplam AİÖ	Kadın	103	117.31	18.94	-.57	.57	-.07
	Erkek	134	118.68	17.99			

Analiz sonuçlarına göre; Toplam AİÖ Puan Ortalamaları ve bu ölçeğin alt boyutlarının puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Buna göre kadınların ve erkeklerin AİÖ'den aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların EYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur [$t(235) = -2.40, p < .05, d = -.31$]. Erkek katılımcıların EYÖ puan ortalamaları ($\bar{x} = 38.40, SS = 7.20$) kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 36.08, SS = 7.59$) daha yüksek bulunmuş, etki büyüklüğü ise küçüktür (Cohen, 1988).

4.3. Eşi ile Arasında Akrabalık İlişkisi Bulunan Grup İle Akrabalık İlişkisi Bulunmayan Grupların EYÖ Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların EYÖ puan ortalamalarının eş ile akrabalık durumu olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. EYÖ Puan Ortalamalarının Katılımcıların Eşleri İle Akrabalık İlişkisi Bulunup Bulunmamasına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	SS	S.D.	t	p	d
Toplam EYÖ	Akrabalık yok	135	36.24	6.99	235	-2.74	.01	-.36
	Uzaktan Akraba	102	38.91	7.78				

Evlenilen kişi ile akraba olup olmama değişkenine göre katılımcıların EYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur [$t(235) = -2.74, p < .01, d = -.36$]. Evlendiği kişi ile uzaktan akrabalık ilişkisi bulunan katılımcıların EYÖ puan ortalamaları ($\bar{x} = 38.91, SS = 7.78$), akrabalık ilişkisi bulunmayan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 36.24, SS = 6.99$) daha yüksek bulunmuştur.

4.4. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre EYÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların EYÖ puan ortalamalarının çalışıp çalışmama durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem t–testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. EYÖ Puan Ortalamalarının Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları

	Grup	n	Ort.	Ss	S.D.	t	p	d
Toplam EYÖ	Çalışan Grup	155	37.70	7.08	235	.90	.37	.12
	Çalışmayan Grup	82	36.79	8.11				

Yapılan Bağımsız Örneklem t-testi analiz sonuçlarına göre; katılımcıların çalışma durumu değişkenlerine göre EYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Buna göre çalışan katılımcıların oluşturduğu grup ile çalışmayan katılımcıların oluşturduğu katılımcıların EYÖ’den aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

4.5. Katılımcıların EYÖ Puanı Ortalamalarının Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların EYÖ puan ortalamalarının evlenme biçimi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla bağımsız örneklem t – testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 6’te verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t – testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ort.	SS	T	p	d
Toplam EYÖ	Görücü Usulü İle Tanışarak	120	36.83	8.07			
	Tanışık Anlaşarak	117	37.89	6.70	-1.10	.27	-.14

Yapılan analiz sonuçlarına göre evlenme biçimi değişkenine göre görücü usulü ile evlenenler ile tanışık anlaşarak evlenenlerin EYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

4.6. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların EYÖ puan ortalamalarının eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 7’de, Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları ise Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

		N	Ort.	SS
Toplam EYÖ	A. Ortaokul ve Altı	29	36.00	8.12
	B. Lise	98	36.33	7.59
	C. Üniversite	110	38.70	6.97
	Toplam	237	37.39	7.45

Tablo 8. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>f</i>	<i>p</i>	η^2	Fark
Toplam	Gruplar arası	355.64	2	177.82	3.27	.03	.03	C>A
	Grup içi	12730.65	234	54.40				C>B
EYÖ	Toplam	13086.29	236					

Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; eğitim düzeyi değişkeni gruplarının EYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur [$F_{(2,234)} = 3.268, p < .05, \eta^2 = .03$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına bakıldığında; üniversite mezunu ($\bar{X} = 38.70, SS = 6.97$) ile lise mezunu ($\bar{X} = 36.33, SS = 7.59$) ve ortaokul ve altı ($\bar{X} = 36.00, SS = 8.12$) katılımcıların EYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu katılımcıların evlilik doyumu, lise ile ortaokul ve altı mezunu katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur.

4.7. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeği puan ortalamalarının eşin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 9'da Tek Yönlü Varyans analizi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

		<i>N</i>	Ort.	<i>SS</i>
Toplam EYÖ	A. Ortaokul ve Altı	23	34.74	5.94
	B. Lise	96	38.78	7.46
	C. Üniversite	122	37.26	7.75
	Toplam	250	37.48	7.48

Tablo 10. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	KO	<i>f</i>	<i>p</i>	η^2	Fark
Toplam EYÖ	Gruplar arası	431.61	2	215.80				
	Grup içi	12654.68	234	54.08	3.99	.02	.03	B>A
	Toplam	13086.29	236					

Analiz sonucuna göre elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; EYÖ puanları eşin eğitim düzeyi değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur [$F_{(2,234)} = 3.99, p < .05, \eta^2 = .03$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına baktığımız zaman eşi lise mezunu olan katılımcıların ($\bar{X} = 38.78, SS = 7.46$), eşi ortaokul ve altı ($\bar{X} = 34.74, SS = 5.94$) mezunu olan katılımcıların Evlilik Yaşamı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Eşi lise mezunu olan katılımcıların EYÖ puanları ortaokul ve altı mezunu olan katılımcıların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

4.8. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların EYÖ puan ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen betimsel bulgular Tablo 11’de, ANOVA sonuçları ise Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel Bulgular

	<i>N</i>	Ort.	SS
0-1400 TL	75	36.28	7.98
1401-3000 TL	85	37.70	7.63
3001-5000 TL	77	38.01	6.57
Toplam EYÖ	237	37.35	7.43

Tablo 12. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	f	p	η^2	Fark
Toplam EYÖ	Gruplar arası	129.78	3	64.89				
	Grup içi	12882.15	234	55.58	1.18	.31	0.01	-
	Toplam	13011.93	236					

Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; aylık gelir değişkenine göre EYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (*p*

> .05). Buna göre katılımcıların evlilik doyumu düzeyleri aylık gelire göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

4.9. Evlilik Yaşam Ölçeği Puan Ortalamaları İle Aile İşlevselliği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiyi İncelemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

EYÖ Puan Ortalamaları ile Aile İşlevselliği Puan Ortalamaları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. EYÖ Puan Ortalamaları İle Aile İşlevselliği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	Toplam EYÖ	Aile İçi Destek	Aile İçi Roller	Aile İçi Bağlılık	Aile İçi Ritüeller	Aile İçi İletişim	Aile İçi Sınırlar	Toplam AİÖ
Toplam EYÖ		.44**	.40**	.26**	.38**	.36**	.11	.47**
Aile İçi Destek			.72**	.51**	.56**	.86**	.26**	.93**
Aile İçi Roller				.31**	.71**	.63**	.39**	.86**
Aile İçi Bağlılık					.13*	.56**	.18**	.53**
Aile İçi Ritüeller						.39**	.53**	.77**
Aile İçi İletişim							.21**	.83**
Aile İçi Sınırlar								.47**
Toplam AİÖ								

** $p < .001$

* $p < .05$

Tablo 13 incelendiğinde; EYÖ ile AİÖ ($r = .47, p < .001$) ve ölçeğin alt boyutlarından Aile İçi Destek ($r = .44, p < .001$), Aile İçi Roller ($r = .40, p < .001$), Aile İçi Bağlılık ($r = .26, p < .001$), Aile İçi Ritüeller ($r = .38, p < .001$), Aile İçi İletişim ($r = .36, p < .001$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak EYÖ ile AİÖ'nün alt ölçeklerinden Aile İçi Sınırlar ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

4.10. AİÖ Alt Boyutlarının EYÖ Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların EYÖ puanlarının hangi AİÖ alt boyutları tarafından yordandığını sınamak amacıyla aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmadan önce verilerin regresyon analizi varsayımlarını karşılayıp karşılamadığına bakılmıştır. Modele dahil edilen bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayısı .70'den büyük olan ve aralarında çoklubağıntı (multicollinearity) riski gözlemlenen Aile İçi Destek, Aile İçi Roller ve Aile İçi İletişim alt ölçeklerinde VAF değeri 5'ten büyük bulunan Aile İçi Destek analize dahil edilmemiştir (Karagöz, 2017). Bunun yanında, araştırma verisinin regresyon analizi varsayımlarından örneklem büyüklüğü [$50 + 8m$ ($m =$ bağımsız değişkenlerin sayısı)], doğrusallık, normal dağılım, eş varyanslık, gözlemlerin bağımsız olması, otokorelasyon ve değişkenlerin özellikleri açısından bir sorun gözlemlenmemiştir. Regresyon analiz sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. EYÖ Puanlarının Yordayıcısı Olarak AİÖ Alt Boyutlarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>t</i>	İkili <i>r</i>	Kısmi <i>r</i>	Part	Tolerans	VAF
Model 1									
Sabit	27.70	4.64		5.98					
Yaş	0.06	0.09	0.05	0.67	-.01	.04	.04	.87	1.15
Cinsiyet	2.16	0.97	0.14	2.22*	.15	.14	.14	.98	1.02
Eğitim Durumu	1.00	0.69	0.11	1.45	.12	.09	.09	.67	1.49
Evlenme Biçimi	0.10	1.14	0.01	0.09	.07	.01	.01	.70	1.43
Model 2									
Sabit	8.93	5.63		1.58					
Yaş	.10	.08	.08	1.31	-.01	.09	.08	.85	1.17
Cinsiyet	2.29	.87	.15	2.63*	.15	.17	.15	.97	1.03
Eğitim Durumu	.30	.62	.03	.48	.12	.03	.03	.65	1.54
Evlenme Biçimi	-1.11	1.04	-.07	-1.06	.07	-.07	-.06	.66	1.50
Aile İçi İletişim	.38	.26	.13	1.46	.35	.10	.08	.44	2.27
Aile İçi Roller	.20	.18	.11	1.15	.40	.08	.07	.35	2.84
Aile İçi Bağlılık	.55	.25	.16	2.22*	.26	.15	.13	.65	1.54
Aile İçi Ritüeller	.49	.14	.33	3.63**	.38	.23	.21	.41	2.46
Aile İçi Sınırlar	-.80	.34	-.16	-2.37*	.11	-.16	-.14	.70	1.44
Model 1					Model 2				
<i>R</i>					<i>R</i>				
<i>R</i> ²	.19				<i>R</i> ²	.51			
<i>F</i>	2.12				<i>F</i>	8.67			

Bağımlı Değişken: Evlilik Yaşam Puanları

* $p < .05$

** $p < .01$

Aşamalı çoklu regresyon modelinin ilk adımında sosyo - demografik verilerden yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve evlenme biçimi modele dahil edilerek kontrol edildikten sonra ikinci adımda aile işlevselliği alt boyutlarından Aile İçi İletişim, Aile İçi Roller, Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller ve Aile İçi Sınırlar modele girilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ilk modelde cinsiyet ($\beta = .14$, $t = 2.22$, $p < .05$) anlamlı iken, yaş, eğitim durumu ve evlenme biçimi anlamlı değildir. İlk model varyansın % 4'ünü açıklamaktadır ($R^2 = .04$, $F = 2.12$, $p =$

0.08). Bu değişkenler kontrol edildikten sonra ikinci modelde, Aile İçi Bağlılık ($\beta = .16$, $t = 2.22$, $p < .05$), Aile İçi Ritüeller ($\beta = .33$, $t = 3.63$, $p < .01$) ve Aile İçi Sınırlar ($\beta = -0.163$, $t = -2.38$, $p < .05$) değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. İkinci modelde, Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller ve Aile İçi Sınırlar varyansın %26'sını açıklamaktadır ($R^2 = .26$, $F = 8.67$, $p = 0.00$). Part² değerlerine göre, Aile İşlevselliği Ölçeği alt boyutlarından Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller ve Aile İçi Sınırlar sırasıyla varyansın % 3'ünü, % 11'ini ve % 3'ünü açıklamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Araştırmanın amacı vefat sonucu ebeveynlerinden herhangi birini kaybetmiş olan evli bireylerde, aile işlevselliğinin evlilik doyumuna etkisini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda vefat sonucu ebeveynlerinden herhangi birini kaybetmiş olan evli bireylerde aile işlevselliğinin evlilik doyumunu ne şekilde yordadığı araştırılmıştır. Bunun yanında tek ebeveyn ile büyümüş bireylerin evlilik doyumları, cinsiyet, çalışma durumu, evlilik biçimi, eğitim düzeyi, eşin eğitim düzeyi ve aylık gelir değişkenleri açısından incelenmiştir.

Evlilik ilişkisinden sağlanan doyumun, insanların yaşamdan sağladıkları genel doyum düzeyine katkıda bulunduğu bilinmektedir. İnsan yaşamında önemli bir rol oynayan evlilik ilişkisi, birçok araştırmacıyı bu ilişkiyi araştırmaya yöneltmiştir. İstikrarlı ve sağlıklı evliliğe etki eden faktörleri belirlemek ve evlilik doyumuyla arasındaki ilişkiyi incelemek araştırmacıların inceleme konularından birisi olmuştur. İstikrarlı bir evlilik ilişkisinin ne gibi faktörlere bağlı olabileceği konusu, sık sık evlilik doyumuyla ilişkili bir şekilde ele alınmaktadır.

Araştırmanın temel değişkenleri incelendiğinde EYÖ ile AİÖ ve ölçeğin alt boyutlarından Aile İçi Destek, Aile İçi Roller, Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller ve Aile İçi İletişim arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, Aile içi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller ve Aile İçi Sınırlar alt boyutlarının kişilerin EYÖ puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Çalışmadan elde edilen bulgular sosyo - demografik bilgiler ve temel değişkenler ile yapılan analizler çerçevesinde tartışılacaktır.

5.1. Katılımcıların EYÖ ve AİÖ İle Bu Ölçeğin Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Yapılan analiz sonuçlarına göre cinsiyet değişkenine göre katılımcıların Toplam AİÖ puan ortalamaları ile bu ölçeğin altı alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak

anlamli farklilik bulunmamıştır. Buna göre kadınların ve erkeklerin AİÖ'den aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamli düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların EYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamli farklilik bulunmuştur. Erkek katılımcıların EYÖ puanı ortalamaları, kadın katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Alan yazın incelendiğinde araştırma sonucunu destekler nitelikte çalışmalar olduğunu görmekteyiz. Üncü (2007) yaptığı araştırmasında erkeklerin kadınlara göre evlilik doyumu puan ortalamalarının istatistiki olarak daha yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer bulgu Acitelli ve Antonucci'nun (1994) araştırmasında da gözlemlenmektedir.

Ayrıca bu araştırmanın sonuçlarından farklı sonuçların da elde edildiği araştırmaların olduğu görülmektedir. Sternberg ve Hojjat (1997) kadınların erkeklere göre daha yüksek evlilik doyumu seviyelerine sahip olduklarını belirtmektedirler. Öte yandan, yapılan bazı araştırmalar evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyum yönünden cinsiyete bağlı bir farklilik olmadığını da göstermektedir (Çınar, 2008; Hamamcı, 2005; Tezer, 1996). Ancak tek ebeveyn ile büyümüş bireylerin örneklemini oluşturduğu ve evlilik doyumunun araştırıldığı çalışmalara rastlanmamıştır.

Evlilik, kadınların ve erkeklerin deneyimlerini farklı etkileyebilmektedir. Örneğin; kadınların evlilik doyumları ve psikolojik iyi oluşlarında evlilik kalitesi önemli bir rol oynamaktayken, erkekler için sadece evli olmak mutluluğun güçlü bir sağlayıcısı olmakta ve kadınlar erkeklerden daha fazla bir şekilde evliliklerinin güçlü bir duygusal kalite sağlamasını istemektedirler (Gove, Hughes ve Style, 1983). Dolayısıyla bu durum erkeklerin kadınlara göre evliliklerinden daha fazla doyum almalarını sağlayabilmektedir.

Weishaus ve Field'e (1988) göre evlilik erkekler için daha yarar sağlayıcı olabilmektedir. Bütün yaşlarda, erkeklerin eşlerine göre daha yüksek evlilik doyumu seviyelerine sahip olduklarının belirtildiği bu çalışmanın bulguları mevcut çalışmanın bulguları ile de örtüşmektedir.

5.2. Eşi İle Akrabalık İlişkisi Bulunan Grup İle Akrabalık İlişkisi Bulunmayan Grubun EYÖ Puan Ortalamaları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Evlenilen kişi ile akraba olup olmama değişkenine göre katılımcıların EYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Evlendiği kişi ile uzaktan akrabalık ilişkisi bulunan katılımcıların EYÖ puan ortalamaları, akrabalık ilişkisi bulunmayan katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Yılmaz ve Büyüksahin (2016) yaptıkları çalışmada flört ilişkisi sonrası evlenen bireylerin, akraba evliliği yapanlardan daha yüksek düzeyde evlilik doyumuna sahip olduğunu belirtmektedirler. Bunun yanında kök ailedeki yaşantılar bireyin tutum, davranış ve düşüncelerini etkileyen bir niteliğe sahiptir. Toplumsallaşmanın ailede başladığı olgusu göz önünde bulundurulunca bireyin kök ailesinde gördüğü inanç, değer, düşünce ve görüşlerin kendi kuracağı aile yaşantısında da etkili olması neredeyse kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca kök ailedeki ilişkiler, evlilik doyumunu yordayan önemli değişkenlerden biri olarak da ele alınmaktadır (Güngör, 2007). Bu çalışmaya göre akraba evliliği yapan bireylerin evlilik doyumunun yüksek olmasının nedeni evlilik öncesi yaşantıların daha fazla olmasıdır.

5.3. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre EYÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırma sonuçlarına göre çalışan katılımcıların oluşturduğu grup ile çalışmayan katılımcıların oluşturduğu grubun EYÖ'den aldıkları puanların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Buna göre çalışmaya katılan kişilerin bir işte çalışıyor olması onların evliliklerinden aldıkları doyumu etkilememektedir. Alan yazında istihdamın eşlerin evlilik doyumu üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu gösteren çalışmaların bulguları paralellik göstermemektedir. Örneğin, Holahan ve Gilbert'in (1979) yaptıkları çalışmaya göre her iki eşin çalıştığı evliliklerde evlilik doyumu daha yüksek bulunurken; Nye, Hoffman ve Adamson (1976) yaptığı çalışmada çalışan kadınların evlilikleri ve çocuklarının bakımı konusunda daha kaygılı olduklarını rapor etmiştir. Aynı zamanda Tezer'in (1992) evlilik doyumu ile iş doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği ön çalışmada; cinsiyete bağlı bir fark bulunmamıştır. Bu araştırmanın bulguları ile alan yazın incelendiğinde bireylerin bir işte

çalışıp çalışmamasından çok evliliklerinde geçirdikleri zamanının kalitesi, karşılıklı saygı, cinsellik, empati, iletişim gibi diğer değişkenlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

5.4. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Evlenme Biçimi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

EYÖ puanları evlenme biçimi değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Bireylerin görücü usulü ya da tanışıp anlaşarak evlenmelerinin evlilik doyumlarını farklılaştırmamaktadır. Başka bir çalışmada ise Xiaohe ve Whyte (1990) görücü usulü ile yapılan evliliklerin tanışıp anlaşarak yapılan evliliklerden daha fazla doyum sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Alan yazında evlenme biçiminin evlilik doyumunu etkileyip etkilemediğini inceleyen çalışmalar yetersizdir. Ayrıca yapılan az sayıdaki çalışmalarının bulguları da paralellik göstermemektedir. Bu yüzden yakın akraba ile evlenmek ya da görücü usulüyle evlenmenin evlilik doyumunu nasıl etkilediğini inceleyen daha fazla sayıda kapsamlı çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

5.5. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Eğitim düzeyi değişkeni ile EYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Üniversite mezunu ile lise mezunu ve ortaokul ve altı katılımcıların EYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu katılımcıların evlilik doyumunun lise ile ortaokul ve altı mezunu katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırmanın bulgularını destekler nitelikte araştırmalar olduğu bilinmektedir (Campbell, Converse ve Rodgers, 1976 ve Robbins vd., 2002). Ülkemizde Çağ ve Yıldırım (2013) tarafından yapılan ve evlilik doyumunu yordayan ilişki ve kişisel değişkenlerin incelendiği çalışmanın bulgularına göre eğitim düzeyi bireylerin evlilik doyumlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır. Evli bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça evlilik doyumlarının azaldığı rapor edilmiştir. Buna göre farklı eğitim düzeylerine sahip bireylerin evlilikten beklentilerinin de farklı olduğu söylenebilir.

5.6. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

EYÖ puanlarının eşin eğitim düzeyi değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Eşi lise mezunu olan katılımcılar ile, eşi ortaokul ve altı mezunu olan katılımcıların EYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Eşi lise mezunu olan katılımcıların EYÖ puanları ortaokul ve altı mezunu olan katılımcıların ortalamalarından daha yüksektir.

Evlilik doyumunu konu edinen çalışmalarda hem kadınların hem de eşlerinin eğitim düzeylerinin artması ile birlikte evlilik doyumunun arttığı bulunmuştur (İmamoğlu, 1993; Yalçın, 2014).

Teachman, Polonko ve Scanconi'ye (1987) göre eşlerin eğitim düzeyinin yüksek ya da düşük olması evlilik doyumunu etkilemektedir. Eğitim durumu bireylerin sosyal hayatlarından neler beklediğinin bir belirleyicisi olabilmektedir. Üncü (2007) bireylerin eğitim durumlarına göre evlilik doyumlarını incelediğinde, en yüksek evlilik doyumunu ortalamasına lise mezunlarının, en düşük evlilik doyumunu ortalamasına ilköğretim mezunlarının sahip olduğunu, üniversite mezunlarının evlilik doyumlarının orta düzeyde yer aldığını bulmuştur. Buradan yola çıkarak eğitim düzeyi arttıkça veya azaldıkça evliliğe yüklenen anlam ve beklentilerin farklılaştığı söylenebilir.

5.7. Katılımcıların EYÖ Puan Ortalamalarının Aylık Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Aylık gelir değişkenine göre EYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Katılımcıların evlilik doyumunu düzeylerinin aylık gelire farklılık göstermediği bulunmuştur. Benzer şekilde Tezer (1994) evlilik doyumunu ile gelir düzeyi arasında bir ilişki bulamamıştır. Bu bulgu White ve Keith'in (1990) sosyo - ekonomik statü ve evlilik kalitesi arasında bir ilişki bulmadıkları araştırma bulgusuyla da örtüşmektedir.

Aylık gelirin evlilik yaşam doyumunu anlamlı bir şekilde açıkladığını gösteren araştırmaların olduğu da görülmektedir. Aylık gelir düzeyinin evlilik yaşamı üzerinde etkilerinin olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre, ekonomik düzey yükseldikçe çift uyumu

artmakta, ekonomik seviye düşüklüğü aile içi şiddeti körüklerken, yüksek ekonomik gelir eşler arasındaki uyuma katkıda bulunmaktadır (Işıloğlu, 2006).

5.8. Evlilik Yaşamı Ölçeği Puan Ortalamaları İle Aile İşlevselliği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiyi İncelemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

EYÖ ile AİÖ ve ölçeğin alt boyutlarından Aile İçi Destek, Aile İçi Roller, Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller, Aile İçi İletişim arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Başka bir çalışmada Deniz ve Göller (2017), engelli çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve evlilik yaşam doyumu ile aile işlevselliğinin tüm alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki saptamıştır. Yapılan başka bir çalışmada evlilik yaşam doyumu ile aile işlevselliğinin tüm alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki saptamıştır (Çalışkan, 2017). Ekşi ve Kahraman'ın (2012) yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Yirmi yıldan fazla süredir evli olan yirmi sekiz çift üzerine yapılan araştırmaya göre güçlü iletişim becerileri gibi aile işlevlerini tanımlayan faktörler evlilik doyumunun yordayıcıları olarak belirlenmiştir (Norgren, Souza, Kaslowll, Hammerschmidt ve Sharlin, 2004).

5.9. AİÖ Alt Boyutlarının EYÖ Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular

Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller ve Aile İçi Sınırlar alt boyutlarının kişilerin EYÖ puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Benzer şekilde Çalışkan (2017) evli bireyler ile yaptığı çalışmada evlilik doyumunun %32'sinin aile işlevselliği alt boyutları tarafından açıklandığını ortaya koymuştur. Aile işlevselliği ile evlilik doyumu arasındaki ilişki birçok çalışmada yüksek bulunmuş ve evlilik doyumu puanlarının çoğunlukla aile işlevselliği puanları tarafından yordandığı bu araştırmalar ile ortaya konmuştur (Çalışkan, 2017; Ekşi ve Kahraman, 2012). Ancak alan yazında vefat sonucunda bir ebeveynini kaybetmiş ve tek ebeveyn ile büyümüş bireylerin aile işlevselliğinin evlilik doyumunu nasıl etkilediğini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın bulguları göz önünde bulundurulduğunda tek ebeveyn ile büyümüş bireyler kendi

evliliklerinde aile içi bağılıklarını, ritüellerini güçlendirdikçe ve sınırlarını belirledikçe evlilikten aldıkları doyumun arttığı görülmüştür. Parçalanmış aile çocuklarında genel olarak görülen ebeveynlerinden az ilgi duymaları ve parçalanmış ailelerde aile içi ritüellerin gerçekleştirilmesinde ortaya çıkan aksaklıklar, çocuğun ihmal edilmesinden dolayı sınırların ortadan kalması, bu çocukların evliliklerinde de benzer sorunlar yaşamasına ve evlilik doyumlarının azalmasına neden olduğu düşünülebilir. Ancak bu bireyler aile işlevselliğini oluşturan bu temel etkenleri önemsediklerinde evliliklerinden aldıkları doyum artmaktadır denilebilir. Bu yüzden bu çalışmanın alan yazına önemli bir katkı sağlayacağı ve bu çalışmanın gelecekte yapılacak çalışmalara bir zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Vefat sonucu ebeveynlerinden birini kaybetmiş bireylerin aile işlevselliğinin evlilik doyumunu belirlemedeki rolünü incelediğimiz bu çalışmada aşağıda sıralanan sonuçlar elde edilmiştir.

1. EYÖ ile AİÖ ve ölçeğin alt boyutlarından Aile İçi Destek, Aile İçi Roller, Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller, Aile İçi İletişim ve Aile İçi Sınırlar arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
2. Kadınların ve erkeklerin AİÖ'den aldıkları puanlar istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.
3. Evlendiği kişi ile uzaktan akrabalık ilişkisi bulunan katılımcıların EYÖ puan ortalamaları, akrabalık ilişkisi bulunmayan katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksektir.
4. Çalışan katılımcıların oluşturduğu grup ile çalışmayan katılımcıların oluşturduğu grupların EYÖ'den aldıkları puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.
5. Yakın akraba ile evlenen katılımcıların evlilik doyumunu, tanışıp anlaşarak ve görücü usulü ile evlenen katılımcılardan daha yüksektir.
6. Üniversite mezunu katılımcıların evlilik doyumunu, lise ile ortaokul ve altı mezunu katılımcılardan daha yüksektir.
7. Eşi lise mezunu olan katılımcıların EYÖ puanları ortaokul ve altı mezunu olan katılımcıların ortalamalarından daha yüksektir.
8. Katılımcıların evlilik doyumunu düzeyleri katılımcıların aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir.
9. Aile İçi Bağlılık, Aile İçi Ritüeller ve Aile İçi Sınırlar alt boyutları kişilerin EYÖ puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Bu bulgulara bağlı olarak aile ölüm nedeniyle tek ebeveyn ile büyümüş bireylerde aile işlevselliği ve evlilik doyumunu üzerine yapılacak araştırmaların genellenebilirliği açısından Batman örneklemini dışında farklı kültür ve değerlere sahip başka il ve bölgelerde uygulanması bu çalışmaların nitel araştırmalar ile desteklenmesi konunun anlaşılmasını olumlu yönde etkileyecektir. Tek ebeveynli ailelerde büyüyen bireylerin evlilik doyumları ve aile işlevselliğini inceleyecek çalışmaların artması bu konunun daha iyi anlaşılmasının

sağlanmasında önemli katkıları olacaktır. Bu çalışmalarda kaybedilen ebeveyn ile ilgili daha fazla değişkenin çalışmaya dahil edilmesi ve evlilik doyumunu etkileyen ancak bu çalışmada yer verilmeyen çocukluk çağı travmaları, göç, meslek vb. değişkenlerin kontrol altına alınması bulguların güvenilirliğini artıracakı düşünölmektedir.

Bunun yanında ölüm nedeniyle tek ebeveyn ile büyümüş bireylerin evlilik doyumunu arttırmak için aile işlevselliğinin artırılmasına yönelik düzenlenecek psikoeğitim çalışmalarının faydalı olacağı düşünölmektedir.

Her çalışmada olduğu gibi bu araştırmanın da belli başlı sınırlılıkları olduğu düşünölmektedir. Çalışmanın örneklem grubunun sadece 237 kişiden oluşması, kadın ve erkek katılımcı sayılarının birbirine yakın olmaması ve araştırmanın katılımcılarının sadece Batman ilinde yaşıyor olması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Bilhassa yöresel kültürel, demografik ve sosyo - ekonomik farklılıklar gibi faktörler de göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın daha geniş bir örnekleme ve ülkenin farklı bölgelerini de kapsayacak şekilde yapılması, çalışma sonuçlarının genellenebilirliğini artıracaktır. Bu nedenle bu çalışmanın sonuçları bu sınırlılık dahilinde yorumlanmalıdır.

Bununla birlikte bireylerin kendi ifadelerine dayanan anket ve ölçekler yolu ile yapılan çalışmaların büyük ölçüde katılanların sübjektif algısına dayanması ve araştırmanın konusu gereği objektif, somut ölçümler yapılamaması da araştırmayı sınırlamaktadır. Deney, görüşme, gözlem vb. veri toplama araçları kullanılarak yapılacak çalışmalar konunun anlaşılmasında fayda sağlayacağı düşünölmektedir.

Ayrıca araştırmaya katılan kişilerin büyük bir oranının ebeveyn kaybını evlendikten önce kaybetmiş olması ve ebeveynini evlendikten sonra kaybetmiş olan kişi sayısının yalnızca 11 kişi olması araştırmanın diğer önemli bir sınırlılığdır. Bir diğer sınırlılık ise bireylerin hangi ebeveynlerini kaybettikleri gibi ebeveyn kaybına ilişkin değişkenlerin analize dahil edilmemiş olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Acitelli, L.K. ve Antonucci, T.C. (1994). Gender differences in the link between marital support and satisfaction in older couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 688-698. doi: 10.1037/0022-3514.67.4.688
- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Alacahan, O. (2010). Aile birliğini oluşturan faktörler ve işlevleri. C.Ü. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 289-298.
- Alıcı, E. (2010). *Dışavurumcu etkinliklere dayalı grupla psikolojik danışma programının ebeveyn kaybı yaşayan 9-11 yaş çocuklarının travma sonrası stres düzeyi üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Allender, J. A. ve Spradley, B. W. (2001). *Community health nursing: Concepts and practice*. Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins.
- Allison, M. D. ve Sabatelli, R. M. (1988). Differentiation and individuation as mediators of identity and intimacy in adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 3(1), 1-16. doi:10.1177/074355488831002
- Amato, P. R. (1987). *Children in Australian families: The growth of competence*. Sydney: Prentice-Hall.
- Amato, P. R. (1987). Family processes in one-parent, stepparent, and intact families: The child's point of view. *Journal of Marriage and Family*, 49(2), 327-337. doi: 10.2307/352303
- Amato, P. R. ve Keith, B. (1991). Parental divorce and adult well-being: A Meta-Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 53(1), 43-58. doi: 10.2307/353132
- Amato, P. R. (1996). Explaining the intergenerational transmission of divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 58(3), 628-640. doi: 10.2307/353723
- Amato, P. R. ve Booth, A. (2001). The legacy of parents' marital discord: Consequences for children's marital quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(4), 627-638, doi:10.1037/0022-3514.81.4.627.

- Ammons, P. ve Stinnett, N. (1980). Vital marriages: A closer look. *Family Relations*, 29, 37-42.
- Bakir, A., Rose, G. M. ve Shoham, A. (2006). Family communication patterns. *Journal of International Consumer Marketing*, 19(2), 75-95. doi:10.1300/j046v19n02_05
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bagarozzi, D. A. ve Anderson, S. A. (1989). *Personal, marital and family myths: Theoretical formulations and clinical strategies*. New York: Norton.
- Becker, G. S. (1998). *A treatise on the family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Belsky, J., ve Pensky, E. (1988). Marital change across the transition to parenthood. *Marriage and Family Review*, 12, 133-156. doi: 10.2307/352833
- Bennett, N., Blanc, A. K. ve Bloom, D. E. (1988). Commitment and the modern union: Assessing the link between premarital cohabitation and subsequent marital stability. *American Sociological Review*, 5(3), 127-138. doi: 10.2307/2095738
- Berksun O.E. (2008). *Aile/eş/evlilik terapileri temel eğitim. Yayınlanmamış Kurs Notları*, Ankara.
- Bernard, J. M. (1981). The divorce myth. *Personnel and Guidance Journal*, 60, 67-71. doi: 10.1002/j.2164-4918.1981.tb00642.x
- Birsen, G. (2004). *Türkiye'nin toplumsal yapısı ve toplumsal kurumlar*. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.
- Booth, A. ve Edwards, J. N. (1989). Transmission of marital and family quality over the generations: The effect of parental divorce and unhappiness. *Journal of Divorce*, 13, 41-57. doi: 10.1300/J279v13n02_02
- Boszormeny-Nagy, I. ve Ulrich, D. N. (1981). *Contextual family therapy*. A. S. Gurman ve D. A. Kniskern (Ed.), *Handbook of family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.
- Bradbury, T.N., Fincham F.D. ve Beach S.R.H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 964-980. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x
- Brandwein, R. A., Brown, C. A. ve Fox, E. M. (1974). Women and children last: The social situation of divorced mothers and their families. *Journal of Marriage and the Family*,

36(3), 498-512. doi:10.2307/350721

Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü* (4. basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Bulut, I. (1993). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.

Bumpass, L. L., Martin, T. C. ve Sweet, J. A. (1991). The impact of family background and early marital factors on marital disruption. *Journal of Family Issues*, 12, 22-42. doi: 10.1177/019251391012001003

Carr, A. (2006). *Family therapy. Concept, process and practice*. England: John Wiley & Sons Ltd.

Cain, B. S. (1988). *Divorce among elderly women: A growing social phenomenon*. *Social Casework*, 69, 563-568.

Campbell, A., Converse, P. E. ve Rodgers, W. L. (1976). *The quality of american life: perceptions, evaluations and satisfactions*. Newyork: Russel Sage Foundation.

Carver, M.D. ve Jones, W.H. (1992). The family satisfaction scale. *Social Behaviour and Personality*, 1992, 20(2), 71-84. doi: 10.2224/sbp.1992.20.2.71

Chung, M.S. (2014). Pathways between attachment and marital satisfaction: the mediating roles of rumination, empathy, and forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 70, 246-25. doi: 10.1016/j.paid.2014.06.032

Clarke-Stewart, K.A. (1978). And daddy makes three: The father's impact on mother and young child. *Child Development*, 49, 466-478. doi: 10.2307/1128712

Coşkun, Y. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin öğrenilmiş güçlülükleri ve aile içi ilişkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Cüceloğlu, D. (2002). *İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.

Çalışkan, M. (2017). Aile işlevselliğinin evlilik doyumuyla incelemesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 39, 59-74. doi: 10.21560/spcd.v17i33911.337721

- Çınar, L. (2008). *Evlilik doyumu: cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(2), 1-6.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496. doi: 10.1037/0033-2909.113.3.487
- Demirbilek, M. (2013). *Tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygılarının incelenmesi (İstanbul ili Sancaktepe örneği)*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Deniz, İ. ve Göller, L. (2017). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 53-69.
- Dokur, M. ve Profeta, Y. (2009). *Aile ve çift terapisi*. İstanbul: GOA Yayıncılık.
- Duncan, B. ve Duncan, O.D. (1969). Family stability and occupational success. *Social Problems*, 16(3), 273-285. doi:10.1525/sp.1969.16.3.03a00020
- Ekşi, H. ve Kahraman, Z. (2012). Bir evlilik ve aile hayatı eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi. M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 129-145.
- Elder, G. H. (1999). *Children of the great depression: Social change in life experience*. Boulder, CO: Westview Press.
- Epstein, N. B., Bishop, D. S. ve Levin, S. (1978). The McMaster model of family functioning. *Journal of Marital and Family Therapy*, 4(4), 19-31. doi:10.1111/j.1752-0606.1978.tb00537.x
- Erürker, B. (2007). *Aileye ve parçalanmış aileye sahip 5-6 yaş çocuklarının bilişsel işlevlerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Farley, J. (1979). Family separation-individuation tolerance: A developmental conceptualization of the nuclear family. *Journal of Marital and Family Therapy*, 5, 61–67. doi: 10.1111/j.1752-0606.1979.tb00555.x

- Feng, D., Giarrusso, R., Bengtson, V. L. ve Frye, N. (1999). Intergenerational transmission of marital quality and marital instability. *Journal of Marriage and Family*, 61, 451-463. doi: 10.2307/353761
- Fiese, B.H., Hooker, K.A., Kotary, L. ve Schwagler, J. (1993). Family rituals in the early stages of parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 55(3), 633-642. doi: 10.2307/353344
- Fiese, B.H. ve Tomcho, T.J. (2001). Finding meaning in religious practices: The relation between religious holiday rituals and marital satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 597-609. doi: 10.1037//0893-3200.15.4.597
- Framo, J. L. (1975). Personal reflections of a family therapist. *Journal of Marital and Family Therapy*, 1(1), 15-28. doi:10.1111/j.1752-0606.1975.tb00066.x
- Framo, J.L. (1976). Family of origin as a therapeutic resource for adults in marital and family therapy: You can and should go home again. *Fam Proc* 15, 193-210. doi: 10.1111/j.1545-5300.1976.00193.x
- Furstenberg, F.F. ve Nord, C.W. (1987). Parenting apart: Patterns of childrearing after marital disruption. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 893-904. doi: 10.2307/352332
- Furstenberg, F.F., Morgan, S.P. ve Allison, P.D. (1987). Paternal participation and childrens well-being after marital dissolution. *American Sociological Review*, 52(5), 695-701. doi:10.2307/2095604
- Furstenberg, F. F. ve Teitler, J. O. (1994). Reconsidering the effects of marital disruption: What happens to children of divorce in early adulthood? *Journal of Family Issues*, 15, 173-190. doi: 10.2307/2095604
- Gladding, S. T. (2002). *Family therapy: History, theory, and practice*. Upper Saddle River: Pearson.
- Glenn, N. D. ve Kramer, K. B. (1987). The marriages and divorces of the children of divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 811-825. doi: 10.2307/352598
- Glenn, N. D. ve Supancic, M. (1984). The social and demographic correlates of divorce and separation in the United States: An update and reconsideration. *Journal of Marriage and the Family*, 46(3), 563-575. doi:10.2307/352598

- Goldenberg, H. ve Goldenberg, I. (2017). *Family therapy: An overview*. New York: Cengage learning.
- Gökçe, B. (2007). *Türkiye'nin toplumsal yapısı ve toplumsal kurumlar*. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.
- Güngör, H. C. (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme*. Yayılanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Greenberg, E.F. ve Nay, W.R. (1982). The intergenerational transmission of marital instability reconsidered. *Journal of Marriage and the Family*, 44, 335-347. doi: 10.2307/351543
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33 (4), 313-328. doi: 10.2224/sbp.2005.33.4.313
- Harway, M. (2005). *Handbook of couples therapy*. New York: John Wiley & Sons.
- Harvey, D.M. ve Bray, J.H. (1991). Evaluation of an intergenerational theory of personal development: Family process determinants of psychological and health distress. *Journal of Family Psychology*, 4, 298-325. doi: 10.1037/0893-3200.4.3.298
- Headman, N. C. (2003). The role of family functioning in treatment engagement and posttreatment delinquency involvement. Unpublished doctoral dissertation, Florida State University, Florida.
- Gove, W.R., Hughes, M. ve Style, C.B. (1983). Does marriage have positive effects on the psychological well-being of an individual? *Journal of Health and Social Behavior*, 24, 122-131. doi: 10.2307/2136639
- Holahan, C. K. ve Gilbert, L. A. (1979). Conflict between major life roles: women and men in dual career couples. *Human Relations*, 32(6), 451-467. doi:10.1177/001872677903200602.
- Huurre, T., Junkkari, H. ve Aro, H. (2006). Long-term psychosocial effects of parental divorce. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256(4), 256-263. doi:10.1007/s00406-006-0641-y
- Işıloğlu, B. (2006). *Anksiyete ve depresyon tanısı ile izlenen evli kadınlarda aile içi şiddetin sosyodemografik faktörler, çift uyumu ve hastalıkla ilişkisi*. Uzmanlık tezi. Sağlık Bakanlığı, İstanbul.

- İlgar, Ş (2004). *Evlilik birlikteliğinin bozulması boşanma, evlilik okulu*, (Edit.: Haluk Yavuzer). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- İmamoğlu, O. (1993). Değişen Dünyada Değişen Aile İçi Roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi, 1*, 58-68.
- İnandı, T., Savaş, N., Arslan, E., Yeniçeri, A., Peker, E., Alışkın, Ö., Erdem, M., Durmaz, E.(2016). Hatay’da akraba evliliği sıklığı, nedenleri, çocuk sağlığı, ilişkilerde mutluluk ve yaşam doyumu. *Turkish Journal of Public Health. 14*(1), 43-55. doi: 10.20518/thsd.08098
- Jarnecke, A. M. ve South, S. C. (2013). Attachment orientations as mediators in the intergenerational transmission of marital satisfaction. *Journal of Family Psychology, 27*(4), 550-559. doi:10.1037/a0033340
- Karagöz, Y. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Keith, V. M., ve Finlay, B. (1988). The impact of parental divorce on children's educational attainment, marital timing, and likelihood of divorce. *Journal of Marriage and the Family, 50*, 797-809. doi: 10.2307/352648
- Kerr, M. E. ve Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: Norton.
- Kirkpatrick, L. A. (1998). God as a substitute attachment figure: A longitudinal study of adult attachment style and religious change in college students. *Personality and Social Psychology Bulletin, 24*(9), 961-973. doi:10.1177/0146167298249004
- Khalatbari, J., Ghorbanshiroudi, S., Azari, K.N., Bazleh, N., Safaryazdi, N. (2013). The relationship between marital satisfaction (based on religious criteria) and emotional stability. *Procedia-Social and Behavioral Science, 84*, 869- 873. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.06.664
- Krein, S. F. (1986). Growing up in a single-parent family: The effect on education and earnings of young men. *Family Relations, 35*, 161-168. doi: 10.2307/584295
- Larson, J. H., Peterson, D. J. ve Wilson, V. (2000). The relationship between perceived dysfunctional family-of-origin rules and intimacy in young adult dating relationships. *Journal of Sex and Marital Therapy, 26*(2), 161-175. doi:10.1080/009262300278560.

- Lamb, M.E. (1976). Interactions between two-year-olds and their mothers and fathers. *Psychological Reports*, 38, 447-450. doi: 10.2466/pr0.1976.38.2.447
- Lamb, M.E. (1997). *Fathers and child development: An introductory overview and guide*. New York: Wiley.
- Levinger, G. (1976). A socio-psychological perspective on marital dissolution. *Journal of Social Issues*, 32, 21-47. doi: 10.1111/j.1540-4560.1976.tb02478.x
- Lewis, C. (2003). Fathers' influences on children's development: The evidence from two-parent families. *European Journal of Psychology of Education*, 18(2), 211-228. doi: 10.1007/BF03173485
- Lewis, R. A. ve Spanier, G. B. (1979). *Theorising about the quality and stability of marriage*. Contemporary Theories About the Family. New York: The Free-Press.
- Maier, E. H. ve Lachman, M. E. (2000). Consequences of early parental loss and separation for health and well-being in midlife. *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 183-189. doi:10.1080/016502500383304
- Matejevic, M., Jovanovic, D. ve Lazarevic, V. (2014). Functionality of family relationships and parenting style in families of adolescents with substance abuse problems. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 128, 281-287. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.03.157
- Mcgarvey, E. L., Keller, A., Brown, G. L., Delonga, K., Miller, A. G., Runge, J. S. ve Koopman, C. (2010). Parental bonding styles in relation to adolescent males' runaway behavior. *The Family Journal*, 18(1), 18-23. doi:10.1177/1066480709356545
- McLanahan, S. ve Bumpass, L. (1988). Intergenerational consequences of family disruption. *American Journal of Sociology*, 94, 130-152. doi: 10.1086/228954
- McLeod, J.D. (1991). Childhood parental loss and adult depression. *Journal of Health and Social Behavior*, 32 (3), 205-220. doi:10.2307/2136804
- Milberg, A., Wählberg, R. ve Krevers, B. (2014). Patients sense of support within the family in the palliative care context: What are the influencing factors? *Psycho-Oncology*, 23(12), 1340-1349. doi:10.1002/pon.3564

- Montemayor, R., ve Brownlee, J. (1987). Fathers, mothers and adolescents: Gender-based differences in parental roles during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 2811-291. doi: 10.1007/bf02139095
- Morris, A.S., Steinberg, L., Myers S.S. ve Robinson L.R. (2007). *The Role of the Family Context in the Development of Emotion Regulation*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Mueller, C. W. ve Pope, H. (1977). Marital instability: A test of its transmission between generations. *Journal of Marriage and the Family*, 39, 83-93. doi: 10.2307/351064
- Mueller, D.P. ve Cooper, P.W. (1986). Children of single parent families: How they fare as young adults. *Family Relations*, 35, 169-176. doi: 10.2307/584296
- Mussatayeva, M. (2018). *Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların evlilik doyumu ile aile işlevlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe üniversitesi, Ankara.
- Napier, A. Y. (1988). *The fragile bond: In search of an equal, intimate, and enduring marriage*. New York: Harper ve Row.
- Norgren, M.B.P., Souza, R.M., Kaslowlll, F., Hammerschmidt, V. Ve Sharlin, V.S.A. (2004). Possivel. [Marital satisfaction in long-lasting marriages: A feasible construction.] *Estudos de Psicologia (Natal)*, 9 (3), 575-584.
- Nye, F. I., Hoffman, L. W. ve Adamson, J. (1976). *The employed mother in America*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Olson, D.H. (2000). Circumplex model of family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144-167. doi: 10.1111/1467-6427.00144
- Ogburn, W.F. (1963). *Changinig Functions of The Family, Selected Studies In Marriage and The Family*. United States: Rinehart and Winston Inc.
- Özdemir H, Alper Z, Bilgel N. (2009). Consanguineous marriages in A suburb of a metropolitan city: a study from Bursa, Turkey. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 29(5), 1235-1241.
- Özgüven, İ.E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, I. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, I. E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özgüven, I. E., ve Argun, N. (2014). *Psikolojik testler*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Özkardeş, O. G. (2006). *Baba ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Öztürk, M. O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Parke, R. D. (2000). The decade of behavior: An opportunity for family psychology. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 3-4. doi:10.1037/0893-3200.14.1.3
- Perry-Jenkins, M. ve Crouter, A.C. (1990). Men's provider-role attitudes: implications for household work and marital satisfaction. *Journal of Family Issues*, 11(2), 136-156. doi: 10.1177/019251390011002002
- Pettigrew, T. F. (1984). *A profile of the Negro American*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Rendina, I. ve Dickerscheid, J. D. (1976). Father involvement with first-born infants. *Family Coordinator*, 25, 373-379. doi: 10.2307/582849
- Rossi, A. S. ve Rossi, P. H. (1990). *Of human bonding: Parent-child relations across the life course*. New York: Aldine de Gruyter.
- Russell, G. ve Russell, A. (1987). Mother-child and father-child relationships in middle childhood. *Child Development*, 58, 1573-1585. doi: 10.2307/1130696
- Sabatelli, R. M., ve Bartle-Haring, S. (2003). Family-of-origin experiences and adjustment in married couples. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 159-169. doi:10.1111/j.1741-3737.2003.00159.x
- Sanders, M. R. (1999). *Triple P-Positive Parenting Program: Towards an empirically validated multilevel parenting and family support strategy for the prevention of behavior and emotional problems in children*. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(2), 71-90. doi: 10.1023/A:10218436
- Sanders, M. R., Halford, W. K. ve Behrens, B. C. (1999). Parental divorce and premarital couple communication. *Journal of Family Psychology*, 13(1), 60-74. doi:10.1037//0893-3200.13.1.60
- Satir, V. (1988). *The new peoplemaking*. Mountain View, CA: Science and Behavior Books.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Segrin, C. ve Flora, J. (2011). *Family communication*. London: Routledge.
- Schnarch, D. (1997). *Passionate marriage: Keeping love and intimacy alive in committed relationships*. New York: Henry Holt.

- Silvestri, S. (1992). Marital instability in men from nondivorced and divorced families: Interpersonal behavior, cognitions and intimacy. *Journal of Divorce ve Remarriage*, 18, 79-108. doi: 10.1300/j087v18n01_04
- Sternberg, R.J. ve Barnes, M.L. (1988). *The Psychology of love*. New Haven: Yale University Press.
- Sternberg, R. J. ve Hojjat, M. (1997). *Satisfaction in close relationships*. New York: Guilford Press.
- Şentürk, Ü (2006). *Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya uygulaması)*. Yayınlanmamış doktora tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Tarhan, N. (2005). *Kadın psikolojisi*. İstanbul: Nesil.
- Tarhan, N. (2006). *Evlilik psikolojisi: Öncesi ve sonrasıyla evlilik*. İstanbul: Timaş.
- Tarhan, N. (2010). *Aile Okulu: Mutlu aile için makul çözümler*. İstanbul: Timaş.
- Tavukçu N, İrgil E. (2008). Bursa Nilüfer halk sağlığı eğitim ve araştırma bölgesinde yaşayan kadınlarda akraba evlilikleri. *TAF Prev Med Bull*, 7(2),107-112.
- Teachman, J. D., Polonko, K. A. ve Scanzoni, P. (1987). *Democracy of the family. Handbook of marriage and the family*. New York: Plenum
- Tezer, E. (1992). Evlilik doyumu ve iş doyumu: Bir ön çalışma. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1,24-26.
- Tezer, E. (1996). *Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşam ölçeği*. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 7 (2), 1-7.
- Thornton, A. (1991). Influence of the marital history of parents on the marital and cohabitational experiences of children. *American Journal of Sociology*, 96, 868-894. doi: 10.1086/229611
- Turğut, M. ve Feyzioğlu, S. (2014). *Türkiye aile yapısı araştırması: Tespitler, öneriler*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Türkiye ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2011). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Araştırma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.

- Uluğ, Ş. (2008). *Üniversite Öğrencilerinde Depresyon Düzeyine Ebeveyn Kaybının ve Anne Baba Ayrılığının Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Üncü, S. (2007). *Duyusal zeka ve evlilik doyumu ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Van IJzendoorn, M.H., ve DeWolff, M.S. (1997). In search of the absent father-meta-analyses of infant-father attachment: A rejoinder to our discussants. *Child Development*, 68, 604-609. doi: 10.2307/1132112
- Walsh, F. (2012). *Normal family processes: Growing diversity and complexity*. New York: Guilford Press.
- Wamboldt, F. S., ve Reiss, D. (1989). Defining a family heritage and a new relationship identity: Two central tasks in the making of a marriage. *Family Process*, 28, 317-335. doi: 10.1111/j.1545-5300.1989.00317.x
- Webster, P. S., Orbuch, T. L. ve House, J. S. (1995). Effects of childhood family background on adult marital quality and perceived stability. *American Journal of Sociology*, 101(2), 404-432. doi:10.1086/230729.
- Weishaus, S. ve Field, D. (1988). A half century of marriage: Continuity or change? *Journal of Marriage and the Family*, 50, 763-774. doi: 10.2307/352645
- White, L., Brinkeroff, D. ve Booth, A. (1985). The effect of marital disruption on child's attachment to parents. *Journal of Family Issues*, 6, 5-22. doi: 10.1177/019251385006001002
- White, L. ve Keith, B. (1990). The effect of shift work on the quality and stability of marital relations. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 453-462. doi: 10.2307/353039
- White, L. K. (1991). *Determinants of divorce: A review of research in the eighties*. A. Booth (Ed.) Contemporary families: Looking forward, looking back içinde (ss. 141-149). Minneapolis, MN: National Council on Family Relations.
- Wilcoxon, S. A., ve Hovestadt, A. J. (1985). Perceived similarity in family of origin experiences and dyadic adjustment: A comparison across years of marriage. *Family Therapy*, 12, 165-173.

- Williamson, D. S. (1982). Personal authority in family experience via termination of the intergenerational hierarchical boundary: Part III. Personal authority defined, and the power of play in the change process. *Journal of Marital and Family Therapy*, 8, 309–323. doi: 10.1111/j.1752-0606.1982.tb01454.x
- Xiaohe, X.; Whyte, K. J. (1990). Love matches and arranged marriages: A Chinese replication. *Journal of Marriage and the Family*, 52(3), 935-948. doi. 10.2307/352936
- Yalçın, H. (2014). Evlilik Uyumu ile Sosyo-Demografik Özellikler Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 250-261.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuğu tanımak ve anlamak: Ana-babaların en çok sorduğu sorular ve cevaplarıyla*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Kayhan, Ü. (2007). *Aile Yapısı ve İlişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, M. A., ve Büyüksahin Çevik, G. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 227-242. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3417
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür.

EKLER

Ek 1. Sosyo–demografik Bilgi Toplama Formu

Değerli Katılımcı,

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda yürüttüğüm tez çalışmam için araştırma yapmaktayım.

Aşağıda sunulan form, *Ebeveynini Kaybetmiş Olan Evli Bireylerde Evlilik Doyumunun Aile İşlevselliği Açısından Açıklanması* 'na yönelik olarak yürüttüğüm tez çalışmama katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler bilimsel veri amacıyla kullanılacağından formda yer alan soruların hepsini cevaplamanız araştırmanın sonuçları açısından kritik önem taşımaktadır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı: **Coşkun ALGAN**

Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY**

Ek 1. Sosyo-demografik Bilgi Toplama Formu

Demografik Bilgi Formu					
Cinsiyetiniz :	Kadın ()		Erkek ()		
Yaşınız :					
Kaç Çocuğunuz Var :					
Evlenme Biçiminiz:	Görücü Usulüyle Evlenme ()	Tanışıp Anlaşarak Evlenme ()	Yakın Akrabayla Evlenme ()	Diğer (.....)	
Eşinizle Aranızdaki Akrabalık Düzeyi:	Akrabalık Yok ()		Uzaktan Akrabam ()	1.Derece Kan Bağımız Var ()	
Eğitim Durumunuz:	Okur – Yazar Değil ()	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()
Eşinizin Eğitim Durumu:	Okur – Yazar Değil ()	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()
Yaşadığınız Yer :	İl Merkezi ()	İlçe Merkezi ()	Belde – Kasaba ()	Köy ()	
Şu An Her Hangi Bir İşte Çalışıyor Musunuz :			Evet ()	Hayır ()	
Aylık Geliriniz:	0 – 1400 TL ()	1401 – 3000 TL ()	3001 – 5000 TL ()	5001 TL ve üstü ()	
Kaybedilen Ebeveynle İlgili Bilgiler					
Kaybedilen Ebeveynin Cinsiyeti:		Kadın ()		Erkek ()	
Ebeveyninizi Ne Zaman Kaybettiniz:		Evlenmeden Önce ()		Evlendikten Sonra ()	

Ek 2. Evlilik Yaşam Ölçeği

Örnek Maddeler

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle

Katılmıyorum

Katılıyorum

3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle

Katılmıyorum

Katılıyorum

5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle

Katılmıyorum

Katılıyorum

7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle

Katılmıyorum

Katılıyorum

9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle

Katılmıyorum

Katılıyorum

Ek 3. Aile İşlevselliği Ölçeği

Örnek Maddeler

Aşağıda aile işlevselliğine ilişkin 36 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin yanında “0 = (Hiçbir zaman)”, “1 = (Nadiren)”, “2 = (Bazen)”, “ 3 = (Genellikle)” ve “ 4 = (Her zaman) ” seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatlice okuyunuz ve size uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

0- Hiçbir zaman	1- Nadiren	2- Bazen	3- Genellikle	4- Her zaman	
1. Ailemi çok seviyorum	0	1	2	3	4
3. Ailemin huzuru benim için önemlidir	0	1	2	3	4
5. Ailem için fedakarlık yaparım	0	1	2	3	4
7. Aile üyelerimin özel alanlarına saygı duyarım	0	1	2	3	4
9. Bayramlarda hep birlikte aile ziyareti yaparız	0	1	2	3	4
11. Akşam yemeklerini hep birlikte yiyoruz	0	1	2	3	4
13. Belirli aralıklarda birlikte vakit geçiririz	0	1	2	3	4
15. Önemli günlerde birlikte bir şeyler yapma alışkanlığımız vardır	0	1	2	3	4
17. Aile içerisinde herkese yapabileceği görev verilir	0	1	2	3	4
19. Ailemizde paylaşılan sorumluluklarımızın adil paylaşıldığını düşünüyorum	0	1	2	3	4
21. Ailede herkes sorumluluğunu yerine getirmek için çaba gösterir	0	1	2	3	4
23. Ailemden birini dinlerken onun ne hissettiğini anlamaya çalışırım	0	1	2	3	4
25. Aile içerisinde birbirimize söz hakkı tanırız	0	1	2	3	4
27. Bir sıkıntım olduğunda ailemi yanımda hissederim	0	1	2	3	4
29. Ailem bir sıkıntım olduğunda üstesinden gelmem için beni destekler	0	1	2	3	4
31. Her ne olursa olsun ailemin her zaman yanımda olacağına eminim	0	1	2	3	4
33. Kendimi iyi hissetmediğim zamanlarda ailem bana nasıl yardımcı olacağını bilir	0	1	2	3	4
35. Aile içerisinde herkes birbirine dürüst davranır	0	1	2	3	4